

Suvi Sirviö

”NOIN SITÄ PRINSESSOIDAAN!”
Sukupuoliroolien kuvaus uusissa lastenelokuviissa

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Suvi Sirviö: "Noin sitä prinsessoidaan!": Sukupuoliroolien kuvaus uusissa lastenelokuviissa
Kandidaatin tutkielma, 38 sivua + 1 liitesivu
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, varhaiskasvatuksen opettaja
Huhtikuu 2024

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin naisten ja miesten sukupuolirooleja kuvataan varhaiskasvatuksikäisille lapsille suunnatuissa uusissa lastenelokuviissa, ja ovatko ne yhteiskunnan luomien stereotyyppisten käsitysten mukaisia. Sukupuoliroolit ovat yleistettyjä olettamuksia sukupuolelle ominaisesta käyttäytymisestä, pukeutumisesta sekä rooleista ja muista ominaisuuksista. Tämä perustuu stereotyyppiseen sukupuolijaotteluun, jossa sukupuolten ominaisuudet määritellään joko feminiiniseksi tai maskuliiniseksi. Lastenelokuvat voivat tutkitusti muokata muun muassa lasten asenteita ja käsitystä niin itsestä kuin muistakin ihmisistä. Täten sukupuolierojen painottamisella lastenelokuviissa on vaikutusta siihen, millaisia asioita lapset oppivat sukupuolelle sopivasta käyttäytymisestä, ulkonäöstä sekä kyvykkyydestä ja mahdollisuuksista.

Tutkimus toteutettiin analysoimalla viittä 2020-luvun tilastollisesti katsotuimpien lastenelokuvien joukkoon kuuluvaa elokuvaa Suomessa. Analysoitava aineisto koostui sekä kotimaisista että ulkomaisista elokuvista, jotka katsottiin eri suoratoistopalveluista. Analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jonka avulla elokuva-aineistosta etsittiin samaa ilmiötä kuvaavia kokonaisuuksia ja tehdyt havainnot luokiteltiin. Tutkimus vastasi kahteen tutkimuskysymykseen: 1. Miten sukupuolirooleja kuvataan uusissa lastenelokuviissa hahmojen käyttäytymisen, luonteenpiirteiden ja ulkonäön kautta? 2. Vahvistavatko vai haastavatko uudet lastenelokuvat yhteiskunnallisia stereotyyppisiä sukupuolirooleja?

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että käyttäytymisen ja luonteenpiirteiden osalta mieshahmot esitettiin stereotyyppien mukaisesti pääosin naishahmoja aggressiivisempina ja julmempina. On kuitenkin huomattava, että mieshahmojen piirteisiin kuuluivat stereotyyppisiä rikkoon myös esimerkiksi herkkyys ja epävarmuus. Naishahmoja kuvattiin puolestaan valtaosin rohkeina, päättäväisinä, empaattisina ja avuliaina. Stereotyyppisiä haastaen naishahmot olivat suurimmassa osassa elokuvista hyvin hallitsevassa roolissa. Tulosten perusteella lisäksi stereotyyppiset ulkonäköihanteet ovat osittain edelleen läsnä nykyajan lastenelokuviissa, mutta ihanteita on pyritty rikkomaan luomalla esimerkiksi kehonrakenteelta moninaisempia hahmoja. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että tutkimukseni osuu yhteen nykyisen tutkimustiedon kanssa, joka osoittaa lastenelokuvien sukupuoliedustuksen muuttuneen kohti tasa-arvoisempaa suuntaa. Tästä huolimatta sukupuolistereotyyppiat ilmenevät edelleen lastenelokuviissa ja näin ollen jatkavat vaikuttamistaan lapsiin.

Avainsanat: sukupuoliroolit, sukupuolistereotyyppia, lastenelokuva, moninaisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	STEREOTYYPPISET SUKUPUOLIROOLIT JA MONINAISUUDEN MERKITYS	7
2.1	Sukupuoliin kohdistuvat stereotypiat.....	7
2.1.1	<i>Sukupuoliroolit varhaiskasvatuksessa</i>	8
2.1.2	<i>Stereotyyppisen sukupuolijaottelun tarkastelu</i>	9
2.2	Moninaisuus ja sukupuolen moninaisuus	10
2.2.1	<i>Moninaisuuden merkitys lapsille luodussa sisällössä</i>	12
3	LASTENELOKUVA	14
3.1	Lastenelokuvien aiempi tutkimus Suomessa ja ulkomailla	14
3.2	Lastenelokuvien pedagoginen rooli	15
3.2.1	<i>Lastenelokuvien vaikutukset sukupuoliroolien muovaamisessa</i>	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
4.2	Tutkimuksen lähestymistapa.....	19
4.3	Tutkimusaineisto	20
4.4	Aineiston analyysi	23
5	TUTKIMUSTULOKSET	26
5.1	Mieshahmojen aggressio ja peloton luonne.....	27
5.1.1	<i>Mieshahmot tunteellisina ja epävarmoina</i>	28
5.2	Vahvat ja itsenäiset naishahmot	29
5.2.1	<i>Naishahmojen empaattisuus ja avuliaisuus</i>	31
5.3	Ulkonäkö ja pukeutuminen.....	32
5.4	Kuvauksia sukupuolistereotyyppioita vahvistavista ja rikkovista elementeistä	34
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6.1	Tulosten pohdinta ja johtopäätökset	36
6.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	38
6.3	Jatkotutkimukset	40
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	47
	Liite 1. Elokvien tekijätiedot ja katsojaluvut Suomessa.....	47

1 JOHDANTO

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millä tavoin naisten ja miesten sukupuolirooleja kuvataan varhaiskasvatuskäsitteille lapsille suunnatuissa 2020-luvun suomalaisissa ja ulkomaisissa lastenelokuvissa, ja ovatko ne yhteiskunnan luomien stereotyyppisten käsitysten mukaisia. Elokuvat kuuluvat epäilemättä nykyajan suosituimpiin ja käytetyimpiin viihdemuotoihin lasten keskuudessa. Teknologian ansiosta elokuvien katsominen onnistuu vaivatta eri digitaalisilla laitteilla, kuten tableteilla, älypuhelimilla ja tietokoneilla. Lukuisat suoratoistopalvelut mahdollistavat myös sen, että elokuvat ovat kenen tahansa saatavilla. Elokuviin käyminen on pitkään vetänyt suomalaisia puoleensa, ja elokuvateattereissa käymisen suosio nousi etenkin 2010-luvulla (Suomen virallinen tilasto, 2017). Vaikka Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (2021) tietojen mukaan koronapandemian aikana vuosina 2020–2021 kulttuuritapahtumiin osallistuminen laski, elokuvissa käyminen säilyi edelleen suosituimpana kulttuurin muotona.

Jokaisesta elokuvasta on löydettävissä kasvatuksellinen ulottuvuus (Kovanen ym., 2013), mikä tekee lastenelokuvien tutkimisesta hyvin merkittävää. Lastenelokuvat ovat aktiivisesti läsnä lasten arjessa ja siten ne ovat myös osa lapsen kasvua ja kehitystä. Tutkimalla lastenelokuvia sukupuoliroolien näkökulmasta saadaan tietoa siitä, millaisia käsityksiä lapsille esitetään tyttönä tai poikana olemisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus [OPH], 2022) mukaan tulee tarkastella, miten asenteet sukupuolta ja sen moninaisuutta kohtaan tulevat ilmi puheessa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Stereotyyppisten oletusten mukaisesti toimiminen välittyy lapsille (OPH, 2022), mikä voi johtaa siihen, että lapset omaksuvat stereotyyppisiä käyttäytymismalleja ja asenteita itselleen. Näin ollen myös lastenelokuvat

voivat välittää lapsille stereotyyppisiä oletuksia, minkä vuoksi niitä olisi syytä tutkia.

Elokuville voidaan vahvistaa sukupuolistereotyyppioita muun muassa käyttämällä sukupuolittunutta kieltä, esittämällä sukupuolia perinteisissä rooleissa ja korostamalla maskuliinisia tai feminiinisiä piirteitä. Tämä on haitallista, koska Valkosen (2012) mukaan lasten kohtaamat stereotyyppit vaikuttavat heidän ajatuksiinsa ja tapaan käsittää ympäröivää maailmaa, minäkuva ja muita ihmisiä. Toisaalta elokuvat voivat myös haastaa stereotyyppisiä sukupuolirooleja esimerkiksi esittämällä mieshahmoja naisellisiksi miellettyissä rooleissa tai luomalla vahvoja naishahmoja (Haris ym., 2023). Stereotyyppisten sukupuoliroolien tunnistaminen on tärkeää, jotta perinteisiä rooleja voitaisiin purkaa ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Haastamalla stereotyyppisiä sukupuolirooleja voidaan myös vähentää sukupuoliin liittyviä ennakkoluuloja sekä edistää muutosta kohti avarakatseisempaa yhteiskuntaa.

On havaittu, että perinteisiä miehiin ja naisiin liitettyjä sukupuolittuneita malleja on pyritty rikkomaan luomalla monimuotoisempia hahmoja. Esimerkiksi Valkonen (2012) osoittaa, että naishahmoihin yhdistetään viehättävyyden lisäksi älykkyyden ja voimakkuuden piirteitä aikaisempaa enemmän. Tästä huolimatta sukupuolistereotyyppien nähdään hänen mukaansa vaikuttavan vielä voimakkaasti lapsille tuotetuissa ohjelmissa. Myös Gonzálezin ja kollegoiden (2020) lasten animaatioelokuvia koskevan tutkimuksen mukaan sukupuoli- ja ulkonäköstereotyyppien esiintyvyys on vähentynyt, mutta sukupuolistereotyyppioista lastenelokuvissa kaivataan kuitenkin lisää tutkimusta.

Tässä tutkimuksessa perehdyn 2020-luvun katsotuimpiin lastenelokuvaan Suomessa ja tarkastelen niissä esitettyjä sukupuolirooleja. Tutkimuksestani ajankohtaisen ja mielenkiintoisen tekee erityisesti se, että sukupuoliroolit uusissa ja etenkin kotimaisissa elokuvissa on lähes tutkimaton alue. Täten tutkimukseni tuo arvokasta lisätietoa 2020-luvun suosituimmista kotimaisista ja ulkomaisista lastenelokuvista sukupuoliroolien näkökulmasta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys luo katsauksen sukupuolistereotyyppioihin, moninaisuuden merkitykseen sekä lastenelokuvien aiempaan tutkimustietoon. Tämän jälkeen esittelen tarkemmin tutkimuksen

toteuttamisen, tutkimusaineiston ja sen analysoinnista saadut tulokset. Lopuksi pohdin, mitä tämän tutkimuksen tulokset kertovat sukupuolirooleista nykyajan uusissa lastenelokuvissa, ja miten ne voivat vaikuttaa lasten yleiseen käsitykseen sukupuolista.

2 STEREOTYYPPISET SUKUPOULIROOLIT JA MONINAISUUDEN MERKITYS

Luvut 2 ja 3 rakentavat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Luvuissa käsitellään sukupuolirooleja, sukupuolistereotypioita, moninaisuutta ja lastenelokuvaa käsitteinä sekä tarkastellaan lastenelokuvien aiempaa tutkimusta Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi luvut käsittelevät lastenelokuvien roolia sukupuoliroolien muovaamisessa sekä arviointia siitä, millaisia vaikutuksia moninaisuuden edustuksella ja sen puuttumisella lastenelokuvissa lapsille on.

2.1 Sukupuoliin kohdistuvat stereotyyppit

Valkosen & työryhmän (2018) mukaan stereotyyppiä viitataan yleistettyyn ajattelumalliin jostakin ihmisryhmästä ja sen jäsenten ominaisuuksista. Useimmiten stereotyyppit ylläpitävät virheellisiä oletuksia ja perustuvat ainoastaan ennakkoluuloihin (Valkonen ym., 2018). Esimerkiksi sukupuoliin ja moniin vähemmistöihin liitetään paljon stereotypioita. Biologinen sukupuoli koostuu anatomisista, hormonaalisista ja geneettisistä tekijöistä (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Biologisesti sukupuoli käsitetään siis kaksijakoisena, tyttönä ja poikana tai naisena ja miehenä olemisena (Valkonen ym., 2018). Sukupuolen voi käsittää Ylitapio-Mäntylän (2012b) mukaan kuitenkin myös sosiaalisena, joka sisältää sukupuolen sosiaaliset, kulttuuriset ja psykologiset erot. Käytännössä sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa hänen mukaansa esimerkiksi sukupuolirooleja, henkilön sukupuolen määrittämistä tämän fyysisten ominaisuuksien perusteella tai sukupuolen toteuttamista. Sukupuoli on kuitenkin nykykäsityksen mukaan hyvin moniulotteinen, ja jokaisen ihmisen sukupuoli koostuu yksilöllisistä ja ainutlaatuisista piirteistä (Kalliokoski & Karvinen, 2019).

Yhteiskunnan luomia ennakkokäsityksiä- ja asenteita eri sukupuolia kohtaan kutsutaan sukupuolirooleiksi (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Sukupuoliroolit pitävät sisällään yleistettyjä käsityksiä tietyille sukupuolelle ominaisesta toiminnasta, käyttäytymisestä tai muista ominaisuuksista (Paumo, 2012). Tyttöihin ja poikiin tai miehiin ja naisiin kohdistuvia stereotypioita on valtavasti, ja ne voivat vaihdella muun muassa aikakauden ja kulttuurin mukaan. Sukupuoliin kohdistetaan tyyppillisesti käyttäytymiseen ja ulkonäköön liittyviä stereotypioita. Esimerkiksi Gonzálezin ja kollegoiden (2020) mukaan lastenelokuvissa mieshahmoihin liitetään stereotyyppisesti vahvuus, urheilullisuus ja rohkeus, kun taas naishahmoihin heikkous, avuliaisuus, viehättävyys ja laihuus. Sukupuoliroolien jako on stereotyyppistä ajattelua, jota kutsutaan sukupuolistereotypiaksi (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Esimerkiksi naisten on perinteisesti odotettu hoitavan kotia ja lapsia, kun taas miesten on odotettu toimivan perheen elättäjänä. Myös työelämässä näkyy selkeästi sukupuolten välisten roolien jakautuminen, missä naiset ovat usein edustettuina hoiva-aloilla ja miehet teknisillä aloilla (Ylitapio-Mäntylä, 2012b).

2.1.1 Sukupuoliroolit varhaiskasvatuksessa

Suomalaisen varhaiskasvatuksen tutkimuksissa sukupuoli on ollut kiinnostuksen kohteena jo pitkään esimerkiksi sukupuolen merkityksen ja sukupuoliroolien näkökulmasta (Alasuutari, 2016). Sukupuolirooleista on tärkeää saada tietoa, sillä Ylitapio-Mäntylä (2012b) osoittaa sukupuoliin liitettyjen oletusten oppimisen alkavan jo varhaislapsuudessa, kun pienet lapset toistavat seuraamaansa toimintaa ja kuulemaansa puhetta aikuisilta sekä muilta lapsilta. Hänen mukaansa lapsena opitut sukupuolistereotyyppiset ajattelu- ja toimintatavat ilmenevät lapsen elämässä monin tavoin aikuisikään asti. Siippaisen (2022) mukaan useat toiminta- ja puhuvat varhaiskasvatuksen arjessa perustuvat tyttöjen ja poikien luokitteluihin, mikä synnyttää epätasa-arvoa sukupuolten välille. Varhaiskasvatuksessa esimerkiksi yksilön käyttäytymistä ja mielenkiinnonkohteita tulkitaan lapsen sukupuolen perusteella (Siippainen, 2022). Sukupuoliroolit voivat näkyä päiväkodissa siis esimerkiksi lasten leikeissä, leluvalinnoissa, värien ja vaatteiden käytössä sekä kavereiden valinnassa. Myös Alasuutari (2016) osoittaa sukupuolittuneiden käytäntöjen muotoutuvan

oletuksista lasten toimintatapoja ja mielenkiintoja kohtaan. Hän havainnoi työntekijöiden ja vanhempien välisistä keskusteluista esimerkiksi sen, että huoltajat ja kasvattajat lähtökohtaisesti olettivat lapsen kavereiden olevan samaa sukupuolta leikkikavereista puhuttaessa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta edellytetäänkin kykyä reflektoida niin omaa kuin lasten toimintaa, sekä ”sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla” (OPH, 2022, s. 43).

Alasuutarin (2016) mukaan myös heteroseksuaalisuuden oletukset ylläpitävät sukupuolirooleja varhaiskasvatuksessa. Tämä voi ilmetä muun muassa vertaamalla pojan ja tytön ystävyyttä aikuisten parisuhteeseen (Alasuutari, 2016). Varhaiskasvatuksen arjessa perinteisiä sukupuolirooleja voidaan vahvistaa myös esimerkiksi lastenkirjallisuuden ja laulujen kautta. Sukupuolittuneet laulunsanoitukset tai kirjojen satuhahmot voivat osaltaan muokata lasten käsitystä sukupuolesta. Asiatiedon ja keskustelun avulla voidaan kuitenkin vähentää ennakkoluuloja sukupuolista (Huuska & Karvinen, 2012). Varhaiskasvatuksen henkilöstön keskeisenä tehtävänä onkin kannustaa lapsia toimimaan riippumatta sukupuoleen sidotuista stereotyyppisistä rooleista tai odotuksista (OPH, 2022). Varhaiskasvatuksessa sukupuolistereotyyppioita pyritään murtamaan myös esimerkiksi oppimisympäristöjä kehittämällä (OPH, 2022). Lisäksi lastenkulttuurista, johon myös lastenelokuvat lukeutuvat, voidaan löytää lapsille roolimalleja sekä käsitellä sukupuolta ja sen moninaisuutta niiden kautta.

2.1.2 Stereotyyppisen sukupuolijaottelun tarkastelu

Stereotyyppisessä sukupuolijaottelussa sukupuolten piirteet jaotellaan joko feminiinisiksi tai maskuliinisiksi. Ylitapio-Mäntylän (2012a) mukaan naiseutta tai mieheyttä viestitetään ulkonäön, kuten vaatetuksen kautta. Tytöille sukupuolenmukaiseen pukeutumiseen assosioidaan muun muassa mekot, hameet, sukkahousut ja pitkät hiukset (Ylitapio-Mäntylä, 2012a). Naisellisina asioina voidaan tyypillisesti nähdä myös korkokengät ja meikkaaminen. Poikamaisuuteen puolestaan voidaan Ylitapio-Mäntylän (2012a) mukaan yhdistää yleistetyesti esimerkiksi lyhyet hiukset, housut ja kauluspaidat. Hän nostaa esiin, että sukupuoleen liitettyistä odotuksista poikkeava pukeutuminen voi aiheuttaa hämmennystä. Lisäksi nyky-yhteiskunnassamme sukupuolet

kohtaavat ulkonäköön liittyviä paineita muun muassa sopivaan pituuteen tai painoon liittyen. Esimerkiksi hoikka nainen ja pitkä mies mielletään tyypillisesti ihanteiden mukaisiksi.

Stereotypiat sukupuolten välisistä eroista heijastuvat myös käyttäytymisessä. Pojille sallitaan villimpää ja äänekkäämpää käytöstä, kun taas tyttöjen odotetaan olevan hillitympiä ja rauhallisempia (Ylitapio-Mäntylä, 2012a). Tämä tukee ”pojat ovat poikia” -ajattelua, jonka taustalla on yleistetty oletus siitä, että poikien ongelmallinen käyttäytyminen on normaalia ja oikeutettua, kun taas tyttöjen odotetaan käyttäytyvän fiksusti ja rauhallisesti. Varhaiskasvatuksessa kyseisten stereotyyppien tukeminen voi näkyä esimerkiksi siten, että tytöt ohjataan nukkekotileikkeihin, ja pojat puolestaan auto- ja toimintaleikkeihin (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Lisäksi stereotypiat pitävät yllä käsitystä siitä, että tytöt ovat heikompia poikiin verrattuna (Ylitapio-Mäntylä, 2012a). Vastaavat ajattelumallit sulkevat sukupuolet ahtaaseen lokeroon, mikä aiheuttaa sukupuolten välille epätasa-arvoa.

Sukupuolisidonnaiset stereotypiat vaikuttavat myös luonteenpiirteiden tulkintaan. Ylitapio-Mäntylän (2012b) mukaan esimerkiksi miehiin liitetään usein ominaisuuksia itsenäisyydestä, rohkeudesta ja vahvuudesta, kun taas naisten luonteenpiirteistä korostetaan ystävällisyyttä, herkkyyttä ja huolenpitoa. Lisäksi feminiinisiksi asioiksi voidaan mieltää vaaleanpunainen väri ja prinsessasadut, ja maskuliinisiksi asioiksi sininen väri ja toimintasankaritarinat (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Voidaankin todeta, että sukupuolijaottelu voi aiheuttaa yksilölle paljon painetta sopeutua lukuisiin yhteiskunnan ihannoimiin raameihin. Sukupuolirooleja nähdään kuvattavan erityisesti ulkonäön, käyttäytymisen ja luonteenpiirteiden kautta. Tämän vuoksi näitä ominaisuuksia tarkastellaan myös tämän tutkimuksen aineiston lastenelokuvista.

2.2 Moninaisuus ja sukupuolen moninaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) arvoperustan yleisperiaatteisiin kuuluu yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen. Moninaisuudella viitataan erilaisuuden ja eri näkökulmien rikkauteen. Servaesin ja kollegoiden (2022) mukaan moninaisuus kattaa yksilöiden erot sukupuolen, etnisyyden, uskonnon, kykyjen, sosioekonomisen

taustan, kulttuurin, seksuaalisuuden sekä muiden ominaisuuksien välillä. Moninaisuuden huomioimisella voidaan siis purkaa esimerkiksi perinteisiä käsityksiä sukupuolesta (Valkonen ym., 2018). Myös varhaiskasvatuksessa tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri, jossa lapsilla on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä sukupuolesta, taustoista tai muistakaan ominaisuuksista riippumatta (OPH, 2022). Nämä erot hyväksymällä mahdollistamme ihmisten moninaisuuden juhlistamisen (Servaes ym., 2022).

Myös sukupuoli on moninainen, millä viitataan siihen, että sukupuoli ei ole vain kaksijakoinen vaan se korostaa sukupuolen moninaisia kokemisen tapoja (Kalliokosi & Karvinen, 2019). Sukupuolen moninaisuus laajentaa ymmärryksen siis naisiin ja miehiin jaotellusta sukupuolesta myös muihin identiteetteihin ja kokemuksiin (Valkonen ym., 2018). Lapsi voi esimerkiksi kokea sukupuoliristiriitaa eli tunnetta siitä, että hänen syntymässään määritelty sukupuoli ei vastaa hänen omaa kokemustansa sukupuolesta (Huuska & Karvinen, 2012). Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen (Seta ry, 2024) mukaan sukupuolen moninaisuus tarkoittaa lisäksi sitä, miten ihmiset ilmaisevat sukupuoltaan esimerkiksi ulkonäöllään, pukeutumisellaan tai puhetyylillään. Yhteiskunnassamme nämä ilmaisun tavat liitetään Seta ry:n (2024) mukaan usein joko naisellisuuteen tai miehisyteen. Kuitenkin jokaisella tulisi olla vapaus ilmaista sukupuoltaan haluamallaan tavalla, eikä tietynlainen ilmaisu kuulu pelkästään tietyn sukupuolen edustajalle (Seta ry, 2024).

Mikäli sukupuolen moninaisuudesta ei puhuta ja sitä vierastetaan, myös lapset oppivat sen olevan asia, josta ei kuulu puhua (Huuska & Karvinen, 2012). Myös sukupuolensa moninaisesti kokeva lapsi ansaitsee samaistumisen kohteita sekä hyväksyntää sellaisena kuin hän on, minkä vuoksi kasvatuksessa on tärkeää huomioida sukupuolisensitiivisyys. Sukupuolisensitiivisyys näyttäytyy varhaiskasvatuksen arjessa sukupuoleen liittyvien käsitysten tunnistamisena ja niiden purkamisena niin puheessa kuin toiminnassakin (Valkonen ym., 2018). Sukupuolisensitiivisesti toimiva kasvattaja ei anna lapsen sukupuolen esimerkiksi vaikuttaa lasten leikkeihin ohjaamisessa tai lelujen valinnassa. Paumo (2012) esittää, että varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyydellä voitaisiin vaikuttaa jopa työalojen sukupuolittuneeseen jakautumiseen.

2.2.1 Moninaisuuden merkitys lapsille luodussa sisällössä

Inklusiivinen lastenelokuva huomioi moninaiset taustat, tarinat ja ominaisuudet (Metsätähti, 2024). Tällöin jokainen lapsi voi kokea elokuvaan samaistumista ja tuntea itsensä jollain tapaa edustetuksi ja nähdyksi. Valkonen (2012) esittää, että lasten on havaittu ihannoivan hahmoja ja toivovan olevansa samankaltaisia heidän kanssaan. Tämä tekee elokuvaan samaistumisesta hyvin merkittävää lapselle hänen maailmankuvansa muodostamisessa, sillä lapsi saattaa heijastaa käsityksiään itsestä ja muista ihmisistä suoraan elokuvan tarinaan ja hahmoihin (Metsätähti, 2024). Metsätähden (2024) mukaan samaistuminen voi myös antaa lapselle mahdollisuuden tarkastella omia arvojaan hahmojen kautta sekä herättää halun toimia samalla tavalla kuin elokuvassa esiintyvä hahmo.

Samaistumiskohteiden valintaa määrittää sukupuoli, ja lapset samaistuvatkin usein erityisesti samaa sukupuolta oleviin hahmoihin (Valkonen, 2012). Tämä voi vahvistaa lapsen kasvua hänen sukupuoli-identiteettiinsä, mutta toisaalta samaistuminen ainoastaan sukupuolistereotyyppioita vahvistaviin hahmoihin voi olla monin tavoin haitallista. Hahmojen moninaisuuden puuttuminen voi muun muassa rajoittaa lasten ajattelutapaa vahvistamalla stereotyyppisiä asenteita ja hahmoihin samaistuminen voi olla huomattavasti vaikeampaa. Tämä luo rajoittuneemman maailmankuvan sekä voi haitata lasten kykyä arvostaa erilaisuutta sekä itseään. Sukupuolirooleja ylläpitävien mediatekstien nähdään tutkimusten mukaan myös muun muassa ohjaavan lasten ammatinvalintaa, kiinnostuksenkohteita sekä käsityksiä miehille ja naisille sopivasta käyttäytymisestä (Valkonen ym., 2018).

Sukupuolen moninaisuuden merkitystä lapsille luodussa sisällössä korostaa se, että Valkosen (2012) mukaan perinteisiä sukupuolirooleja rikkovat hahmot usein viehättävät lapsia. Monipuoliset hahmot voivat siis parhaimmillaan rikkoa perinteisiä sukupuolirooleja, toimia esikuvina lapsille ja normalisoida erilaisuutta. Elokuvien moninaisuus voi myös lisätä ymmärrystä esimerkiksi erilaisista kulttuureista, sukupuoleen liitetystä kyvykkyydestä tai sukupuolen ilmaisutavoista. Erityisesti perinteisiä sukupuolirooleja rikkovat elokuvat opettavat lapsille, että sukupuoli ei määrittele sitä, mitä voit tehdä tai millainen saat olla. Sukupuolen ei tulisi antaa rajoittaa lapsia millään tavalla riippumatta siitä, mitä yhteiskuntamme pitää sopivana tietyille sukupuolelle. Moninaisuuden

merkitys lapsille luodussa sisällössä on siis valtava, sillä monimuotoisuuden avulla jokainen lapsi voi kokea taustastaan, sukupuolestaan tai muista ominaisuuksistaan riippumatta itsensä arvostetuksi ja ainutlaatuisuutensa kunnioitetuksi.

3 LASTENELOKUVA

3.1 Lastenelokuvien aiempi tutkimus Suomessa ja ulkomailla

Lastenelokuvaa on tutkittu ulkomailla eri näkökulmista, mutta niiden tutkimus on painottunut lähinnä Disneyn tuottamiin elokuviin (Römpötti & Karlstedt, 2021). Esimerkiksi Harrigerin (2012) mukaan Disney-prinsessojen on tutkittu lisäävän yhteiskunnan epärealistia odotuksia laihuudesta ja kauneudesta. Tutkimusten mukaan myös uudemmissa elokuvissa prinsessat omaavat perinteisiä feminiinisiä piirteitä, kuten alistuvaisuutta, herkkyyttä ja pelokkuutta (Harriger, 2012). Representaatioiden stereotyyppisyyden lisäksi ulkomailla elokuvista on tutkittu muun muassa elokuvien tuotannollisia strategioita, kuten markkinointia sekä elokuvien aatemaailmaa ja sisältöjen vastaanottoa (Römpötti & Karlstedt, 2021). Römpötin & Karlstedtin (2021) mukaan erityisesti suomalaista lastenelokuvaa sen sijaan ei ole tutkittu lähes lainkaan. He painottavat, että suomalaiset lastenelokuvat ovat kuitenkin vetäneet 2000-luvulla paljon yleisöä puoleensa. Niiden suosioista kertoo lähes 180 000 katsojan keskimääräinen katsojamäärä vuosien 2000–2019 aikana tarkastellussa 32 lastenelokuvassa (Römpötti & Karlstedt, 2021).

Animoitujen lastenelokuvien sukupuoli- ja ulkonäköstereotyyppien esiintyvyyden nähdään vähentyneen, mutta tämän vahvistamiseksi tarvitaan lisää tutkimusta (González ym., 2020). Harisin ja kollegoiden (2023) tuoreen tutkimuksen mukaan eri sukupuolien tunteiden ilmaisu ja persoonallisuuksien piirteet menestyneimmissä englantilaisissa elokuvissa ovat edelleen yhteiskunnallisten stereotyyppien mukaisia. Elokuvien mieshahmot esitetään muun muassa aggressiivisempina, kateellisempina ja hallitsevampina, kun taas naishahmot kuvataan iloisempina ja rakastavampina (Haris ym., 2023). Eritoten naishahmojen tunneilmaisun kirjo toistaa tutkimuksen mukaan samankaltaista kaavaa, mikä korostaa tarvetta elokuvien tuottajien ja käsikirjoittajien tietoiseen pyrkimykseen tehdä hahmoista monimuotoisempia (Haris ym., 2023).

González ja kollegat (2020) ovat puolestaan tutkineet lasten animoitujen elokuvahahmojen sukupuoliin assosioituja persoonallisuuden piirteitä sekä fyysisiä ja sosiaalisia ominaisuuksia. Heidän mukaansa vartalon osalta mieshahmot esitettiin usein suurempina, lihaksikkaampina ja pidempinä verrattuna naishahmoin, jotka esitettiin ulkonäöltään viehättävämpinä ja hoikempina suhteessa miehiin. Lisäksi viehättävät naiset pukeutuivat todennäköisemmin vartaloa myötäileviin vaatteisiin. Tulokset osoittivat kuitenkin myös sen, että osa naishahmoista esitettiin lihaksikkaina ja vahvoina haastaen perinteisiä sukupuolistereotypioita. Mielenkiintoista tutkimuksessa on lisäksi se, että Gonzálezin ja kollegoiden (2020) mukaan vain kolmasosa analysoiduista hahmoista oli naisia, joista hieman yli puolet olivat päähenkilön roolissa. Tämä voi saada lapset priorisoimaan mieshahmoja roolimallinaan ja luoda käsityksen naisista vähemmän tärkeänä (González ym., 2020). Vaikka tutkimuksen myötä löydettiin myös positiivista näyttöä sukupuolistereotyyppien rikkomisesta, tulokset viittaavat siihen, että valtamedian kapeat ja sukupuolittuneet ulkonäköstandardit ovat yleisiä lapsille suunnatussa sisällössä ja lisäävät tarvetta jatkaa tutkimusta (González ym., 2020).

3.2 Lastenelokuvien pedagoginen rooli

Parhaimmillaan lastenelokuva toimii kasvatuksellisena välineenä opettaen lapsille tärkeitä taitoja sekä käsitellen heidän kasvulleen ja kehitykselleen merkityksellisiä teemoja. Taidemuotona elokuva koostuu liikkuvan kuvan ja äänen kokonaisuudesta (Kovanen ym., 2013). Elokuvateollisuus on yksi vaikutusvaltaisimmista medioista, minkä vuoksi elokuvat ovat merkittävässä roolissa muovaamassa käsityksiä siitä, miten eri sukupuolten odotetaan käyttäytyvän. Lastenelokuvaksi voidaan yleisesti luokitella elokuva, jonka kohderyhmäksi on suunnattu nimenomaan lapset. Keskeistä on elokuvan tarinan kertominen lapsen perspektiivistä (Kovanen ym., 2013). Useat lastenelokuvat ovat animaatioita, eli tietokonegrafiikalla luotuja elokuvia (Kovanen ym., 2013). Joistakin lastenelokuvista käytetään nykyään myös termiä ”koko perheen elokuva”, mikä toisaalta korostaa sitä, että ne eivät ole tarkoitettu ainoastaan lapsille (Römpötti & Karlstedt, 2021). ”Koko perheen elokuva” saattaa siis

sisältää esimerkiksi aikuisille suunnattuja humoristisia viittauksia, joita lapset eivät välttämättä ymmärrä.

Lastenelokuville tyypillistä on värikäs ja visuaalisesti houkutteleva ulkonäkö, mielikuvituksellisuus, opetukselliset teemat sekä lapsiin vetoavat, viihdyttävät hahmot. Lastenelokuvien teemat käsittelevät usein esimerkiksi ystävyyttä tai hyvän ja pahan vastakkainasettelua. Suomalaisissa lastenelokuviissa yleinen teema on myös välittäminen ja empatiataidot (Römpötti & Karlestedt, 2021). Kovasen ja työryhmän (2013) mukaan elokuville on nykyään ominaista yhdistellä eri genrejä eli lajityyppejä keskenään. Lastenelokuvat ovat genreltään siis esimerkiksi seikkailuelokuvia, fantasiaa, komediaa tai musikaaleja. Näistä suosituin lienee fantasia, joka vie katsojansa mielikuvituksellisiin, taikaa ja maagisia hahmoja sisältäviin maailmoihin ja tarinoihin (Kovanen ym., 2013). Lastenelokuvat ovat iso osa nykypäivän lastenkulttuuria, joka kattaa Opetus- ja kulttuuriministeriön (2024) mukaan kaiken lapsille ja nuorille suunnatun taiteen ja kulttuurin.

Kovasen ja työryhmän (2013) mukaan lastenelokuvien suosion voidaan nähdä osittain johtuvan siitä, että kirjallisuudesta ennestään tuttuja hahmoja, kuten Risto Rappääjää, on helppoa markkinoida elokuvana. Heidän mukaansa elokuvassa seikkaileva tuttu hahmo luo lapselle kokemuksen toistosta, joka parhaimmillaan syventää lapsen ymmärrystä elokuvan teemoista ja samalla tuo turvallisuuden tunnetta. Kovanen ja työryhmä (2013) myös väittävät, että elokuva voi toimia tehokkaana työkaluna lapsen kehityksen tukemisessa ja oppimisen edistämässä. Elokuvat tarjoavat heidän mukaansa monipuolisia mahdollisuuksia käsitellä erilaisia teemoja, kokea tunteita ja samaistumista, laajentaa näkemystä maailmasta, oppia erilaisista kulttuureista sekä rakentaa omaa identiteettiä. Lisäksi he korostavat, että elokuvat voivat toimia avaavana kanavana vaikeiden asioiden lähestymisessä ja niiden käsittelyssä.

Römpötin ja Karlstedtin (2021) mukaan lastenelokuvat voivat muokata lasten arvomaailmaa, asenteita sekä käsitystä itsestä, muista ihmisistä ja omista mahdollisuuksista. Tämän vuoksi lastenelokuvia onkin suotavaa tutkia, sillä lapset ottavat niistä vaikutteita monin tavoin. Valkosen (2012) mukaan lapsilla esiintyy myös toivesamaistumista eli halua olla kuin ihannoimansa hahmo. Voisi ajatella, että lapset luultavasti ihannoivat sellaisia hahmoja, joita he pitävät jollain tapaa hyvinä tai viehättävinä. Lapsia viehättää myös hahmojen menestyksekkäisyys

ja älykkyys (Valkonen, 2012). Elokuvista on täten mahdollista löytää lapsille positiivisia roolimalleja, jotka voivat auttaa lapsia heidän arvojensa ja mielipiteidensä muodostamisessa. Elokuvat voivat mahdollisesti myös innoittaa lapsia tavoittelemaan heidän unelmiaan.

Lastenelokuvat voivat lisäksi opettaa tunnetaitoja, kuten tunteiden tunnistamista ja nimeämistä (Kovanen ym., 2013). Altistuminen kielen kuulemiselle ja kielen käytölle elokuvien katsomisen myötä voi myös tukea lapsen kielellistä kehitystä, kuten sanavaraston laajentumista. Pennasen (2009) mukaan lapset keskustelevat mediasta ja jakavat siihen liittyviä yhteisiä kokemuksia päiväkotiympäristössä. Siten ei ole ihme, että elokuvien hahmot voivat näkyä myös lasten leikeissä ja keskusteluissa varhaiskasvatuksen arjessa. Mustola ja Rissanen (2022) osoittavatkin televisiotarjonnan vaikuttavan 5–6-vuotiaiden lasten leikkeihin, mitä voidaan kutsua medialeikiksi. Elokuvista nousseet yhteiset leikit, keskustelut ja mielenkiinnonkohteet voivat puolestaan lisätä lasten keskinäistä yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lisäksi moninaisuutta korostavien lastenelokuvien avulla lapsille voidaan viestittää, että on hyväksyttyä kokea sukupuolta omalla tavalla.

3.2.1 Lastenelokuvien vaikutukset sukupuoliroolien muovaamisessa

Vaikka lastenelokuvat sisältävät tutkitusti paljon opetuksellisia elementtejä ja voivat vaikuttaa myönteisesti lasten kehitykseen, on niillä tutkittu olevan myös valitettavan paljon negatiivisia vaikutuksia. Harrigerin ja kollegoiden (2018) tutkimuksessa tutkittiin vuosien 2004–2016 aikana julkaistujen animaatioelokuvien hahmojen luomia ulkonäköihanteita ja niiden vaikutusta lapsiin. Tutkimuksen tulosten mukaan lapset osoittivat tietoisuutta elokuvien kulttuurisista viesteistä ulkonäön suhteen. Lasten tietoisuus keskittyi heidän mukaansa ulkonäön osalta erityisesti siihen, että laihuus on toivottavaa ja lihavuus paheksuttavaa. Naisten laihuutta ja miesten lihaksikkuutta kuvattiin jopa yli 70%:ssa elokuvista (Harriger ym., 2018). Tästä päätellen lastenelokuvilla on merkittävä vaikutus sukupuoliroolien muovaamisessa, sillä stereotyyppisesti esitetyt hahmot lastenelokuvissa voivat kohdistaa epärealistisia odotuksia ja asenteita sukupuolia kohtaan. Yksipuolisuutta korostavat elokuvat voivat luoda siis esimerkiksi ulkonäköpaineita tai muita odotuksia eri taustoista tulevien

ihmisten ominaisuuksista niin itseä kuin muitakin kohtaan (Metsätähti, 2024). Poikien ja tyttöjen sukupuolieroja korostamalla myös sukupuolen monimuotoisuus tehdään näkymättömäksi, ja lasten mahdollisuus tuntea itsensä hyväksytyksi omana itsenään heikkenee (Huuska & Karvinen, 2012).

Lastenelokuvista saadut viestit voivat vaikuttaa lasten kehonkuvaan ja opettaa, mitkä ovat positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia kehossa (González ym., 2020). Myös tämä osoittaa sen, että lastenelokuvilla voi olla vaikutusta ulkonäköpaineiden ja erilaisten vääristyneiden käsitysten syntymisessä. Harrigerin ja kollegoiden (2018) tutkimustuloksissa lisäksi esitettiin, että 84%:ssa elokuvista positiiviset piirteet liitettiin naisten viehättävyyteen. Ilkeillä ja ”pahiksiksi” miellettyillä hahmoilla oli puolestaan epäviehättäviä piirteitä 80%:ssa elokuvista. Myös González ja kollegat (2020) ovat löytäneet lastenelokuvista painoon liittyviä stereotyyppioita, joissa suurempikokoisilla hahmoilla oli taipumus negatiivisiin piirteisiin, kuten epäsosiaalisuuteen, epäystävällisyyteen ja alhaiseen älykkyyteen. Laihemmat hahmot olivat puolestaan todennäköisemmin suosittuja, onnellisia ja romanttisesti haluttavia. Tämä voi johtaa lapsille käsitykseen siitä, että kauniit ihmiset olisivat tyyppillisesti hyviä ja ystävällisiä, kun taas ulkonäköihanteiden ulkopuolella olevat ihmiset olisivat ilkeitä ja epäpidettyjä. González ja kollegat (2020) väittävätkin, että erityisesti pienillä lapsilla on heidän kehitystahonsa vuoksi vaikea ymmärtää median viestejä ja kauneusstandardeja. Lapset ovat näin ollen alttiita liittämään samannäköisiin ihmisiin samoja persoonallisuuden piirteitä (González ym., 2020).

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että elokuvien hahmot voivat joko vahvistaa tai rikkoa sukupuoliin liitettyjä stereotyyppioita ja siten muokata käsityksiä sukupuolesta jo lapsesta lähtien. Tyttöjen ja poikien eron alleviivaaminen lastenelokuvissa voi johtaa siihen, että lapset oppivat, millainen käyttäytyminen, fyysinen ulkonäkö, persoonallisuuden piirteet ja roolit liittyvät tiettyyn sukupuoleen. Tyttöyteen ja poikuuteen ohjaaminen rajoittaa myös lasten mahdollisuuksia potentiaalisten kykyjen harjoittamiseen (Paumo, 2012). Harrigerin (2012) mukaan jo 3-vuotiaat lapset kykenevät kehittämään mielikuvan ihannevirtalosta, ja jatkuva altistuminen laihuutta ihannoivalle medialle ennustaa naisilla muun muassa syömishäiriöitä ja kehotytyymättömyyttä. Täten erityisesti laihuutta ihannoivan median kuluttamisella nuoresta iästä lähtien nähdään olevan vakaviakin seurauksia.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen päätavoite on kuvata sitä, millä tavoin naisten ja miesten sukupuolirooleja kuvataan varhaiskasvatusikäisille lapsille suunnatuissa uusissa lastenelokuvissa, ja ovatko ne yhteiskunnan luomien stereotyyppisten käsitysten mukaisia. Tutkimuksen tehtävä on erityisesti keskittyä muodostamaan kuva uusissa lastenelokuvissa esiintyvien roolihahmojen käyttäytymisestä, luonteenpiirteistä ja ulkonäöstä sekä siitä, mitä kyseiset ominaisuudet viestivät lapsille sukupuolesta.

Tutkimuksen tarkoituksena on vastata kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Miten sukupuolirooleja kuvataan uusissa lastenelokuvissa hahmojen käyttäytymisen, luonteenpiirteiden ja ulkonäön kautta?
2. Vahvistavatko vai haastavatko uudet lastenelokuvat yhteiskunnallisia stereotyyppisiä sukupuolirooleja?

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimus on lähestymistavaltaan laadullinen eli se on toteutettu kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Tieteellisestä näkökulmasta laadullinen tutkimus keskittyy määrän sijasta ymmärtämään empiirisiä ilmiöitä (Eskola & Suoranta, 1998). Pitkärannan (2014) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, mahdollistaa moninaisia tulkintoja sekä luoda asioille merkityksiä. Hän korostaa laadullisessa tutkimuksessa myös tutkijan olevan olennainen osa tutkittavaa prosessia, kuten aineistonkeruuta sekä sen analysointia ja tulkintaa.

Laadullinen tutkimus sopii tähän tutkimukseen, koska tutkimuksessa perehdytään tutkimaan tiettyä ilmiötä, sukupuolirooleja lastenelokuvissa, ja saamaan ilmiöstä syvempi käsitys. Lisäksi laadullisen tutkimuksen kannalta

olennaista on mahdollisuus useille tulkinnoille ja näkökulmille, mikä on elokuvia tutkiessa väistämätöntä. Laadullinen tutkimusmenetelmä myös mahdollistaa aineistolähtöisen analyysin, jolloin teoriaa voidaan rakentaa aineistosta lähtien (Eskola & Suoranta, 1998). Tässä tutkimuksessa aineistolähtöinen analyysi tarjoaa joustavan ja monipuolisen tavan lähteä tutkimaan sukupuolirooleja lastenelokuviissa ilmiönä. Lisäksi monipuolinen lähestymistapa tutkimukseen voi edistää myös tutkimustulosten luotettavuutta.

4.3 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona on audiovisuaalinen aineisto, 2020-luvun lastenelokuvat. Tutkimusaineiston elokuvat analysoitiin niiden suomen kielelle käännetystä versiosta. Aineistoon valikoitui viisi lastenelokuvaa, jotka kuuluvat 2020-luvun katsotuimpien lastenelokuviin joukkoon Suomen elokuvasäätiön (2021–2024) tilastojen perusteella. Hyödynsin tilastoja saadakseni aineistoon sellaisia elokuvia, jotka mahdollisimman moni varhaiskasvatusikäinen lapsi on katsonut. Elokuvat katsottiin eri maksumuurien takana olevista suoratoistopalveluista, joihin kuuluivat Disney+, Ruutu+, SkyShowtime, Viaplay ja MTV Katsomo+. Analysoitava aineisto koostui sekä kotimaisista että ulkomaisista elokuvista. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä sekä kotimaisten että ulkomaisten lastenelokuviin sisällyttäminen aineistoon mahdollistaa monipuolisemman analyysin ja antaa kattavamman kuvan siitä, millaiselle elokuvasisällölle suurin osa lapsista altistuu.

Kaikki aineistoon valikoituneet elokuvat ovat ikärajaltaan korkeintaan K-7. Yhdessä aineistoon valikoituneessa elokuvassa ikärajaksi on asetettu S eli sopii kaiken ikäisille, ja loput neljä tutkimusaineiston elokuvaa ovat ikärajaltaan 7 vuotta. Elokuvien ikärajojen tarkoituksena on suojella lapsia heidän kehitykselleen haitalliselta sisällöltä (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti [KAVI], 2024). Suomessa elokuvan ikärajasta saa joustaa korkeintaan kolme vuotta, mikäli lapsi katsoo elokuvan aikuisen seurassa (KAVI, 2024). Täten voidaan olettaa, että myös suuri osa varhaiskasvatuksesta lapsista on nähnyt aineistoon valikoituneita K-7 elokuvia. Kaksi elokuvista on julkaistu vuonna 2023, toiset kaksi vuonna 2022, ja yksi elokuva vuoden 2019 lopussa. Tutkimuksen kannalta näin oleelliseksi painottaa julkaisuvuodeltaan mahdollisimman tuoreita

elokuvia, jotta tulokset antaisivat mahdollisimman ajankohtaisen kuvan elokuvissa esitetyistä sukupuolirooleista.

Aineistoon päätyneet viisi lastenelokuvaa katsotuimmasta vähiten katsottuun ovat: *Kätyrit: Grun tarina*, *The Super Mario Bros. Movie*, *Frozen 2*, *Risto Räppääjä ja villi kone* sekä *Supermarsu 2*. Listauksessa on yksi vuoden 2019 lopussa julkaistu elokuva, joka on *Frozen 2*. Elokuva oli tilastollisesti kuitenkin vuoden 2020 katsotuin elokuva Suomessa, ja lisäksi sen katsojaluku oli yli kaksinkertainen verrattuna vuoden 2021 katsotuimpaan lastenelokuvaan, *Ryhmä Hau -elokuvaan* (Suomen elokuvasäätiö, 2020–2021). Täten *Frozen 2* -elokuvan suuren suosion vuoksi se päätyi mukaan aineistoon. Taulukossa 1 esitetään tarkemmin tutkimusaineistoon kuuluvien elokuvien juonikuvaukset tiivistetysti. Elokuvien tarkemmat tekijätiedot, elokuvien kestot, ikärajoitukset sekä katsojaluvut Suomessa on esitetty liitteessä 1. Elokuvien katsojaluvut on pyöristetty lähimpään sataan antamaan yleinen arvio niiden suosiosta.

TAULUKKO 1. Elokuva-aineiston juonikuvaukset

Elokuva	Juonikuvaus
The Super Mario Bros. Movie (Universal Pictures 2023)	Elokuva on tietokoneanimoitu seikkailukomedia, joka pohjautuu suosittuun Super Mario Bros Nintendo -videopeliin. Elokuvassa Mario ja prinsessa Peach apujoukkoineen lähtevät vauhdikkaalle seikkailulle pelastaakseen Luigin sekä päihittääkseen vahvan Bowserin, jonka suunnitelmana on valloittaa maailma.
Risto Räppääjä ja villi kone (Solar Films 2023)	Tässä suomalaisessa lastenelokuvassa Risto Räppääjä saa naapurin Lennartilta lainaan pelikonsolin, joka tempaisee hänet syvään koukkuun. Risto sivuuttaa ajanvieton ystävänsä Nelli Nuudelipään kanssa, joka on hullaantunut nuoresta poplaulajasta, Ville Pyrystä. Rauha Räppääjä puolestaan viettää kesäänsä Lennartin seurassa, sillä Risto kuluttaa päivänsä eristäytyneenä huoneessaan koneella pelaten.

<p>Kätyrit: Grun tarina (Illumination 2022)</p>	<p>Elokuva on jatko-osa vuonna 2015 julkaistulle animaatioelokuvalla Kätyrit. Elokuva vie katsojan matkalle 12-vuotiaan Grun nuoruusvuosiin, jolloin hän ihailee superroistojen ryhmää, Konnakuusikkaa. Gru pyrkii vororyhmän jäseneksi, mutta varastaessaan heidän voimia sisältävän kivensä Gru päätyykin heidän vihollisekseen. Stuart, Kevin ja Bob sekä heidän uusin kätyrinsä Otto yhdistävät voimansa auttaakseen Gruta.</p>
<p>Supermarsu 2 (Yellow Film & TV 2022)</p>	<p>Elokuva on itsenäinen jatko-osa vuonna 2018 julkaistulle suomalaiselle lastenelokuvalla Supermarsu. Elokuvassa supermarsun voimat saanut Emilia ja hänen ystävänsä Simo yrittävät pelastaa mehiläiset, sillä ne ovat vaarassa hävitä maailmasta kokonaan. Mehiläisten pelastaminen vaatii kuitenkin sen, että Emilia kantaa vastuun virheistään ja auttaa hänen koulunsa kiusaajaa Anteroa.</p>
<p>Frozen 2 (Walt Disney 2019)</p>	<p>Elokuva on jatko-osa vuonna 2013 julkaistulle Disneyn animaatioelokuvalla Frozen – Huurteinen seikkailu. Frozen 2 -elokuvan tarinassa siskokset Elsa ja Anna, lumiukko Olaf sekä Kristoff ja hänen poronsa Sven lähtevät vaaralliselle seikkailulle pohjoisen lumottuun metsään. He pyrkivät yhdessä etsimään totuuden Elsan taikavoimien alkuperästä kuningaskuntaansa suojellakseen.</p>

4.4 Aineiston analyysi

Aineisto katsottiin eri suoratoistopalveluista, jonka jälkeen se analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla havainnot. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, ja sen päämäärä on saada tutkittavan ilmiön kuvaus yleiseen ja tiivistettyyn muotoon (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Analysoin aineistoa havainnoimalla elokuvien sukupuolirooleja eri näkökulmista, jotka esittelin tarkemmin teoreettisessa viitekehysessä. Tarkasteltavia teemoja olivat nais- ja mieshahmojen käyttäytyminen, luonteenpiirteet ja ulkonäkö. Käyttäytymisen analysoinnissa tarkastelin muun muassa sitä, millaista puhetta hahmo tuottaa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, millaisia päätöksiä hän tekee sekä mitä hahmo tavoittelee ja haluaa.

Luonteenpiirteet tulivat ilmi tarkastelemalla sitä, miten elokuvien hahmot käyttäytyivät eri tilanteissa, ja miten he ilmaisivat tunteitaan. Hahmon luonne ja persoonallisuus tulevat konkreettisesti esiin käyttäytymisen kautta, minkä vuoksi käyttäytyminen ja luonteenpiirteet kulkevat käsi kädessä. Esimerkiksi nopeita päätöksiä tekevän ja riskialttiisiin tilanteisiin heittäytyvän hahmon voidaan ajatella olevan luonteeltaan rohkea ja impulsiivinen. Viimeisenä teemana tarkastelin ulkonäköä, joka sisältää pukeutumisen, vartalomallin ja muiden ulkoisten ominaisuuksien tarkastelun. Kiinnitin huomioni erityisesti siihen, vastasivatko elokuvien hahmot ulkonäöltään stereotyyppisiä ulkonäköihanteita. Analysoimalla elokuvan hahmoja pyrin selvittämään, löytyykö elokuvista stereotyyppisiä sukupuolirooleja vahvistavia elementtejä tai sukupuolen moninaisuutta vahvistavia piirteitä.

Sukupuolirooleihin perustuvan teorian huomioiminen auttoi analyysin etenemisessä, minkä myötä teoria oli osittain ohjaamassa aineiston analyysia. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan pyrkimys aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa on kuitenkin antaa itse aineiston ohjata analyysia ja tunnistaa käsitteet tai kategoriat nimenomaan aineistosta. Näin ollen analyysimenetelmä ei ollut täysin ennalta määritelty, sillä aineiston luokkia ei voida määrittää etukäteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi eteni tutkimuksessani Milesin ja Hubermanin (1994) esittämän kolmivaiheisen prosessin kautta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Ensimmäisessä vaiheessa aineistoon perehdyttiin katsomalla lastenelokuvat ja niistä etsittiin pelkistettyjä

ilmauksia. Auki kirjoitetuista elokuvan kohtauksista etsittiin keskeiset teemat ja ilmaukset sekä poimittiin kiinnostavimmat sana- ja lausevalinnat.

TAULUKKO 2. Esimerkki elokuva-aineiston pelkistämisestä

Aineistositaatti	Pelkistetty ilmaus
"Anna, olet suurenmoisin ihminen, jonka olen tavannut. Rakastan sinua koko sydämestäni." (<i>Frozen 2</i>)	Mieshahmon kiintymyksen osoittaminen
"Vien sinut prinsessan luokse. Hän voi auttaa. Hän osaa mitä vain." (<i>The Super Mario Bros. Movie</i>)	Naishahmon taidokkuus ja avuliaisuus
"Nopeasti, Elsa. Tee prinssi. Komea prinssi!" (<i>Frozen 2</i>)	Miesihanteen korostaminen
"Esittelen uusimman kidutusvälineeni: diskoinferno!" (<i>Kätyrit: Grun tarina</i>)	Mieshahmon suunnitelmallinen satuttaminen ja julmuus
"Häipykää! Jättäkää mut rauhaan!" (<i>Risto Rämpääjä ja villi kone</i>)	Mieshahmon karjuminen
"On ihan kurjaa. Simo ei taaskaan pääse sinne." (<i>Supermarsu 2</i>)	Naishahmon empaattisuus

Toisessa vaiheessa suoritettiin aineiston ryhmittely, jonka avulla elokuvista pyrittiin tunnistamaan samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämän jälkeen yhdistettiin samaa ilmiötä kuvaavat kokonaisuudet sekä suodatettiin pois kaikki epäolennainen. Tämän kautta voitiin luokitella tutkimuksen kannalta olennaisimmat elementit. Prosessin kolmannessa vaiheessa aineiston kielelliset ilmaukset käsitteellistettiin, eli ne liitettiin osaksi teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Lopulta elokuvien pohjalta muodostetusta tiedosta saatiin kuvaus lastenelokuvissa esitetyistä sukupuolirooleista ja vastaus tutkimuskysymyksiin.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston pelkistettyjen ilmausten ryhmittelystä ja niiden käsitteellistämistä kolmen alaluokan osalta

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Uhkarohkeus Kiusaaminen Väkivaltaisuus Karjuminen	Mieshahmon stereotyyppinen toiminta	Hahmojen käyttäytyminen
Pelastaminen Puolustaminen Itsenäisten päätösten teko Johtaminen	Naishahmon stereotyyppioita rikkova toiminta	
Tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen Kiintymyksen osoittaminen Epävarmuus Hassuttelu	Mieshahmon stereotyyppioita rikkova toiminta	

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimustulokseni tuomalla esiin tutkimusaineistosta nousseet näkökulmat, jotka kuvaavat sukupuolirooleja uusissa lastenelokuviissa. Tutkielmassa tarkasteltiin elokuvahahmojen käyttäytymistä, luonteenpiirteitä sekä ulkonäköä, joita lastenelokuviissa kuvattiin kielellisin ja visuaalisin keinoin. Tulokset esitetään analyysin kautta muodostuneiden luokkien avulla, joiden avulla sukupuolirooleja rakennettiin elokuviissa. Havaintoluokat on muodostettu aineiston perusteella, mutta teoriaosuus stereotyyppisiin sukupuolirooleihin liitetystä piirteistä on ohjannut ajatteluani analyysiprosessin aikana. Kaiken kaikkiaan elokuvista löydettiin seitsemän keskeistä sukupuolirooleja rakentavaa havaintoluokkaa, jotka on esitetty taulukossa 4. Luvut 5.1, 5.2 ja 5.3 vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: Miten sukupuolirooleja kuvataan uusissa lastenelokuviissa hahmojen käyttäytymisen, luonteenpiirteiden ja ulkonäön kautta?

TAULUKKO 4. Elokuviista nousseet sukupuolirooleja rakentavat havaintoluokat ja niiden esiintyminen aineiston elokuviissa

Havaintoluokka	Elokuvat
Mieshahmon aggressiokäyttäytyminen	Kaikki elokuvat
Voimakas ja rohkea mieshahmo	The Super Mario Bros. Movie, Kätyrit: Grun tarina, Frozen 2
Herkkä ja tunteellinen mieshahmo	The Super Mario Bros. Movie, Risto Räppääjä ja villi kone, Kätyrit: Grun tarina, Frozen 2
Vahva ja itsevarma naishahmo	Kaikki elokuvat
Empaattinen ja avulias naishahmo	Kaikki elokuvat

Korostettu yhteiskunnan ihanteiden mukainen ulkonäkö	The Super Mario Bros. Movie, Kätyrit: Grun tarina, Frozen 2
Yhteiskunnan ihanteita rikkova ulkonäkö	Kätyrit: Grun tarina, Risto Räppääjä ja villi kone, Supermarsu 2

5.1 Mieshahmojen aggressio ja peloton luonne

Analysoidessani lastenelokuvien hahmojen käyttäytymistä ja luonteenpiirteitä, huomioni kiinnittyi erityisesti siihen, millä tavoilla hahmojen toimintaa ja persoonaa sukupuolitetaan. Havaintoni osoittavat, että aineistoni lastenelokuvissa mieshahmot ylläpitävät edelleen useita stereotyyppisiksi miellettyjä piirteitä. Useat mieshahmot olivat persoonallisuuden piirteiltään pelottomia ja uhkarohkeita, sekä he käyttäytyivät usein naishahmoja aggressiivisemmin ja kylmemmin. Aggressiivinen toiminta vaikutti ainakin osittain johtuvan itsekkäistä syistä, kuten oman edun tavoittelusta. Peloton luonne esiintyi muun muassa vaarallisiin tilanteisiin syöksymisenä. Mieshahmojen voimakkuutta, uhkarohkeutta ja aggressiivisuutta korostettiin erityisesti elokuvien fyysisissä hyökkäyksissä, joissa sotajoukot koostuivat pääosin vain mieshenkilöistä. Aggressio näyttäytyi kuitenkin yleensä sekä fyysisenä että sanallisena. Tästä hyvä esimerkki on *The Super Mario Bros. Movie* -elokuvan Bowser, jonka aggressiivinen käyttäytyminen ilmenee muun muassa väkivaltaisten tekojen sekä verbaalisen aggression, kuten uhkailun ja karjumisen kautta.

Esimerkki 1. *The Super Mario Bros. Movie* -elokuva, kohta: 00:39:20-00:39:48

Bowser: ”Et ehkä tiedä, kuka minä olen, mutta aion tehdä prinsessasta vaimoni ja hallita maailmaa.”

Bowser asettaa terävän kyntensä Luigin leualle uhkaavasti

Luigi: ”Vau... Jee.”

Bowser: ”On vain yksi ongelma, Luigi. Eräs ihminen matkustaa morsiameni kanssa. Tyypillä on viikset. Ihan kuin sinulla. Satutko tuntemaan?”

Luigi: ”En. En!”

Bowser: ”Sinnikäs sissi. Kenties tämä avaa kielenkannat.”

Bowser tuottaa Luigille kipua vetämällä hänen viiksikarvojaan

Myös elokuvassa *Supermarsu 2* luokan kiusaajien Anteron ja Pietarin aggressiivinen käytös toisia ihmisiä kohtaan ilmenee pilkkaamisena, ilkeinä sanoina ja tönimisenä. Verbaalinen aggressio näyttäytyy lisäksi esimerkiksi elokuvassa *Risto Räppääjä ja villi kone*, kun päähenkilö Risto huutaa ja karjuu suutuksissaan, sillä hän ei saa pelata videopeliään rauhassa. Havaintojeni perusteella aggressio osoittautui elokuvien mieshahmoilla myös esittämällä yksityiskohtia sisältäviä suunnitelmia hyökkäyksestä heidän vastustajansa tai uhrinsa kimppuun, kun taas naispuoliset hahmot eivät yleisesti ilmaisseet vastaavaa toimintaa samassa määrin tai samalla tavalla.

Esimerkki 2. *Kätyrit: Grun tarina* -elokuva, kohta: 00:40:26–00:40:45

Willi Koukku: ”Sisukas sissi. Varastit Konnakuusikolta.”

Gru: ”Oikeasti sisukas? Sainko kehuja Willi Koukulta? Kaikki unelmani toteutuvat juuri nyt.”

Willi Koukku köyttää Grun laitteeseensa

Willi Koukku: ”Ne vaihtuvat kohta painajaiseen. Esittelen uusimman kidutusvälineeni: diskoinferno!”

Tässä *Kätyrit: Grun tarina* -elokuvan esimerkissä Willi Koukku esittelee ylpeästi ja häikäilemättömästi uhrilleen Grulle, mitä aikoo seuraavaksi tehdä hänelle. Kohtauksesta ilmenee myös mieshahmon Grun peloton luonne, joka esimerkissä 2 ei ilmaise huolta tai pelkoa siepatuksi tulemisesta lempiroistonsa toimesta vaan on siitä lähinnä innoissaan. Yksityiskohtia sisältäviä kuvauksia hyökkäämisestä esitetään myös esimerkiksi elokuvassa *Risto Räppääjä ja villi kone*, jossa Risto laulaa, kuinka hän aikoo ensin ”päihittää” ja ”löylyttää” videopelinsä peliukat, ja lopuksi vielä ”ryöpyttää”.

5.1.1 Mieshahmot tunteellisina ja epävarmoina

Feminiinisissä piirteissä korostuu tyypillisesti iloisuus ja rakastavuus (Haris ym., 2023), kun taas maskuliinisuuteen liitetään tavallisesti tunteettomuus ja itsevarmuus. Aineistoni mieshahmot kuitenkin rikkoivat tätä stereotyyppiä tunnustamalla rakkauttaan sekä osoittamalla herkkyyttä, empatiaa ja epävarmuutta. Havaintojeni perusteella mieshahmojen elokuvissa esiintyvä epävarmuus vaikuttaa pääosin liittyvän heidän pelkoonsa siitä, että heidän rakkaudenilmaisunsa eivät saisi vastakaikua. Esimerkiksi sekä Bowser

elokuvasta *The Super Mario Bros. Movie* että Kristoff elokuvasta *Frozen 2* epäröivät, tuleeko heidän rakkauden kohteensa vastaan kosintaan myöntävästi. Erityisesti *Frozen 2* -elokuvan Kristoff rikkoo käytöksellään perinteisiä sukupuolistereotyyppioita miehelle sopivasta käyttäytymisestä.

Esimerkki 3. *Frozen 2* -elokuva, kohta: 00:49:50–00:50:03

Kristoff: ”Tältä tuntuu se siis, kun lähdet pois viereltäin.”

Taivas muuttuu väriltään surullisen siniseksi

Kristoff: ”Ja mä oon se, jonka kohtaloks’ jää haikailla näin.”

Kyseisessä kohtauksessa Kristoff ilmaisee syviä rakkauden tunteita Annaa kohtaan häntä ikävöiden sekä ajattelee elämän ilman häntä olevan sietämätöntä. Myös *Risto Rappääjä ja villi kone* -elokuvan avauskohtauksessa Risto laulaa olevansa luonteeltaan ”tunnepohjainen”, millä hän viittaa tunteikkuuteensa. Lisäksi rakkaus ja empatia muuttaa mieshahmo Willi Koukkua elokuvassa *Kätyrit: Grun tarina*, kun hän muodostaa Grun kanssa isä-poika-tyyppisen suhteen ja unohtaa ahneutensa. Samaisen elokuvan kätyrit Stuart, Kevin, Bob ja Otto osoittavat myös lojaaliutta, rakkautta sekä suojelun halua Gruta kohtaan. Edellä mainittujen osoitusten perustella voidaan todeta aineistoni lastenelokuvien mieshahmojen rikkovan perinteistä maskuliinista stereotyyppiä siitä, että pojat ja miehet eivät voisi osoittaa kiintymystä tai epävarmuutta sekä puhua tunteistaan avoimesti.

5.2 Vahvat ja itsenäiset naishahmot

Pelotonta luonnetta ja uhkarohkeaa käytöstä ilmeni myös elokuvien naishahmoilla, mikä rikkoo stereotyyppistä käsitystä siitä, että naiset olisivat heikkoja ja epäitsenäisiä. Vaikka myös naishahmot olivat voimakkaita ja rohkeita, ei heidän käytöksensä useimmiten ollut samalla tapaa aggressiivista verrattuna miehiin. Naisten väkivaltainen käyttäytyminen liittyi yleensä itsepuolustukseen tai toisten henkilöiden auttamiseen ja suojeluun. Esimerkiksi elokuvassa *The Super Mario Bros. Movie* prinsessa Peach on ketterä, fiksu ja päättäväinen nainen, joka puolustaa itseään ja läheisiään. Prinsessa Peach ei myöskään vaikuta pelkäävän vaaratilanteilta tai voiman käyttöä, mitä perinteisesti ei mielletä prinsessoille tai naishahmoille ylipäättään tyypilliseksi. Lisäksi hänet nähtiin elokuvassa

stereotypiaa rikkoen valta-asemassa niin Sienivaltakunnan hallitsijana kuin Luigin pelastusoperaation vetäjän roolissa.

Esimerkki 4. *The Super Mario Bros. Movie* -elokuva, kohta: 00:57:10-00:57:25

Toad: "Olen liian söpö kuolemaan!"

Toad putoaa kuiluun ja prinsessa Peach pelastaa hänet nappaamalla hänet moottoripyörän kyytiinsä

Toad: "Noin sitä prinsessoidaan!"

Tässä esimerkissä nähdään, kuinka prinsessa on pelastaja eikä pelastettava. Lisäksi prinsessa ajaa itse moottoripyörää, millä korostetaan hänen itsenäisyyttään sekä haastetaan stereotypioita naiselle sopivasta toiminnasta. Myös Elvi nähdään moottoripyörän selässä elokuvassa *Risto Räppääjä ja villi kone*. "Noin sitä prinsessoidaan" -ilmaisu esimerkissä 4 tekee prinsessan toiminnasta sankarillista, vaikka lauseen voisi myös tulkita tarkoittavan toisessa kontekstissa esimerkiksi sitä, että prinsessa itse odottaa erityiskohtelua ja huomiota. Prinsessasta ei siis anneta stereotyyppistä heikkoa ja avutonta kuvaa, vaan hänen kuvaillaan "osaavan tehdä mitä vaan". Sankarin roolissa on myös *Supermarsu 2* -elokuvan rohkea päähenkilö Emilia, joka pelastaa apua tarvitsevat ja tekee mitä vain suojellakseen maailmaa. Hyvä esimerkki itsevarmasta ja vahvasta naispäähenkilöstä on myös *Frozen 2* -elokuvan Elsa, joka on valmis ottamaan isoja riskejä suojellakseen valtakuntaansa ja läheisiään. Myös Elsan sisko Anna on luonteeltaan peloton ja sisukas.

Esimerkki 5. *Frozen 2* -elokuva, kohta: 00:40:30–00:40:41

Elsa: "Sinulle olisi voinut käydä huonosti. Et voi seurata minua tuleen."

Anna: "Ellet halua, että seuraan sinua tuleen, älä mene tuleen. Sinä et ole varovainen."

Kohtauksessa Anna pyrkii pelastamaan siskonsa, ja vastaava pelastava käytös puolin ja toisin jatkuu läpi elokuvan. Merkittävä huomio olikin, että naishahmojen pelastava käyttäytyminen oli aineiston elokuvissa yleistä. Naishahmot eivät stereotyyppisesti olleet passiivisessa roolissa ja nojanneet siihen, että miehet pelastaisivat heidät tai olisivat auttamassa ja ohjaamassa heitä. Tämä osoittaa naishahmojen itsenäisyyden ja kyvyn toimia omatoimisesti. Kaiken kaikkiaan naishahmot olivat aineiston elokuvissa myös hyvin hallitsevassa roolissa eivätkä arkailleet voimien tai taitojensa käyttöä. Hallitsevasta roolista hyvä osoitus on

lisäksi *Kätyrit: Grun tarina* -elokuvan Disco Donna, joka ottaa itselleen vororyhmän johtajan roolin.

5.2.1 Naishahmojen empaattisuus ja avuliaisuus

Naishahmojen auttavaisuus ja empaattisuus korostuivat analyysini perusteella aineiston elokuvissa mieshahmoihin verrattuna voimakkaammin. Jokaisesta elokuvasta oli löydettävissä ainakin yksi naishahmo, joka selkeästi osoitti empatiaa ja auttamisen halua toista ihmistä kohtaan. Naishahmojen avuliaisuus osoittautui muun muassa haluna toimia yhteisen hyvän puolesta, kuten kuningatar Elsa osoittaa elokuvassa *Frozen 2*, jossa hän haluaa auttaa kansaansa. Myös elokuvassa *The Super Mario Bros. Movie* prinsessa Peach ei ainoastaan auta Mariota pelastamaan Luigin, vaan pelastaa samalla myös valtakuntansa asukkaat. *Risto Räppääjä ja villi kone* -elokuvassa Rauha Räppääjä puolestaan pyrkii auttamaan Ristoa ja Lennartia lopettamaan pelaamisen. Lisäksi elokuvassa *Kätyrit: Grun tarina* akupunktihoitaja auttaa kätyreitä oppimaan kung-fua, ja *Supermarsu 2* -elokuvassa Emilia auttaa koulukiusaajaa Anteroa.

Esimerkki 6. *Supermarsu 2* -elokuva, kohta: 01:15:33-01:15:44

Emilia: ”Anteroa ei saa rangaista. Minä rikoin kasvihuoneen ikkunat. Antero ei rikkonut mitään.”

Anteron isä: ”Ei se ole pelkkä rangaistus. Kovakurinen koulu tekee Anterolle hyvää.”

Emilia: ”Mene sitten itse sinne!”

Kohtauksessa Emilia tuntee empatiaa Anteroa kohtaan ja päättää kertoa totuuden, jotta Antero ei joutuisi kärsimään hänen virheestään. Elokuvissa nähtiin vain muutama poikkeus, jossa empatia ja avuliaisuus eivät kuuluneet naishahmon piirteisiin. Esimerkiksi *Kätyrit: Grun tarina* -elokuvan Konnakuusikkoon kuuluvat Disco Donna ja Nunnachaku olivat röyhkeitä roistoja, joilta ei herunut armoa tai empatiaa. Lisäksi Anteron äidin elokuvassa *Supermarsu 2* voi tulkita olevan epäempaattinen, sillä hän oli valmis lähettämään poikansa tiukkakuriseen sisäoppilaitokseen. Kuitenkin enemmistö tutkimuksessa tarkastelluista elokuvien naishahmoista osoittivat sympatiaa ja

hyväsydämyyttä. Herkkyys ja huolenpito ovatkin naisiin assosioituja ominaisia piirteitä (Ylitapio-Mäntylä, 2012b), mikä viittaa perinteisiin sukupuolirooleihin.

5.3 Ulkonäkö ja pukeutuminen

Analysoidessani elokuvien hahmojen ulkonäköä, huomasin yhteiskunnan ihanteiden mukaisen ulkonäön korostuvan erityisesti aineistoni animoiduissa elokuvissa. Kotimaiset elokuvat puolestaan eivät samalla tavalla tai samoissa määrin korostaneet esimerkiksi pitkiä ja lihaksikkaita miehiä tai todella hoikkia ja poikkeuksellisen kauniita naisia. Osa mieshahmoista esitettiin animoiduissa elokuvissa stereotyyppisten ihanteiden mukaisesti pitkinä ja vahvoina, kuten *Frozen 2* -elokuvan Kristoff, mutta miesten vahvuutta ja lihaksikkuutta ei korostettu elokuvissa samoissa määrin kuin naisten kauneutta ja laihuutta. Elokuvissa miehekkäät piirteet korostuivat suurilta osin lyhyiden hiuksien, viiksien ja miehille tyypilliseksi mielletyn pukeutumisen kautta. Vaikka kaikki mieshahmot eivät ulkoisesti vastanneet stereotyyppistä miesihannetta, heiltä löytyi siitä huolimatta paljon fyysistä voimaa. Tästä hyvä esimerkki on *Kätyrit: Grun tarina* -elokuvan Willi Koukku, joka laihasta ja epälihaksikkaasta vartalostaan huolimatta on todella voimakas.

Naisoletetut päähahmot olivat animoiduissa elokuvissa pääosin stereotyyppisen kauniita. Heillä oli pitkät hiukset, hoikka vartalomalli ja he pukeutuivat koruihin sekä vartaloa myötäileviin vaatteisiin. Mekkojen lisäksi naishahmot nähtiin kuitenkin myös housuissa. Animoitujen naishahmojen vaatteiden väreissä korostui useimmiten pinkki ja violetti, joista erityisesti pinkki mielletään hyvin feminiiniseksi (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). Lisäksi useilla naishahmoilla oli kauniiksi mielleyt kasvopiirteet ja heleä, kirkas ääni. Tätä stereotyyppistä ihannetta vastasi esimerkiksi *Frozen 2* -elokuvan Elsa ja Anna sekä erityisesti *The Super Mario Bros. Movie* -elokuvan prinsessa Peach.

Havaintojeni mukaan kotimaisissa lastenelokuvissa stereotyyppisiä ulkonäköpiirteitä korostettiin kuitenkin vähemmän. Stereotyyppistä naisihannetta rikkoi esimerkiksi *Risto Räppääjä ja villi kone* -elokuvan Elvi, jolla on lyhyet hiukset ja hän on vartaloltaan kookkaampi. Lisäksi Elvi pukeutuu hyvin värikkäästi ja korostaa vaatteillaan vartalonsa muotoja isommasta koostaan huolimatta. Vartaloa myötäilevien vaatteiden käyttäminen on kuitenkin yleisesti

assosioitu hoikille naisille (González ym., 2020), ja siten Elvi rikkoo tätä stereotypiaa toiminnallaan.

Naisilla ja tytöillä oli suomalaisissa elokuvissa stereotyyppisiä vahvastaen useimmiten pitkät hiukset, kun taas miehillä ja pojilla tavallisesti lyhyet hiukset. Elokuvat edustivat kuitenkin monipuolisesti erilaisia vartalomalleja, ja esimerkiksi housuihin pukeutuminen ei kuulunut vain pojille. Sen sijaan mieshahmot eivät yleensä pukeutuneet naisille perinteisesti miellettyihin vaatteisiin tai asusteisiin, vaan heidän pukeutumisensa koostui kauluspaidoista ja rannekelloista. Toisaalta stereotypiaa meikkaamisen kuulumisesta ainoastaan tytöille ja naisille rikotaan elokuvassa *Risto Räppääjä ja villi kone*.

Esimerkki 7. *Risto Räppääjä ja villi kone* -elokuva, kohta: 1:00:38-1:00:58

Lennart: ”Me lähdemme Ville Pyryn konserttiin.”

Rauha: ”Ahaa! Hyvä idea. Kylläpä sinä Risto olet söpön näköinen.”

Elvi: ”Oikea pusi-pusi-mussukka.”

Rauha: ”Nelli varmasti ihastuu.”

Lennart: ”Sitten viimeinen silaus.”

Lennart hakee luomiväripaletin

Rauha: ”Mennään mekin, Elvi.”

Elvi: ”Mikä ettei. Jytämusahan on ihan jees.”

Lennart laittaa Ristolle meikkiä

Kohtauksessa Risto käyttää meikkiä, minkä voidaan nähdä edistävän sukupuolen ilmaisun monimuotoisuutta ja haastavan perinteisiä käsityksiä siitä, mikä katsotaan miehelle sopivaksi toiminnaksi. Lisäksi *Supermarsu 2* -elokuvassa esitetään, että tyttöjen ja poikien välillä ei ole tarvetta erottaa vaatevalintoja. Elokuvassa Emilia ja hänen ystävänsä Simo pukeutuvat identtisiin vaatteisiin heidän mehiläistenpelastusoperaationsa aikana, mikä korostaa sukupuolineutraalia pukeutumista. *Risto Räppääjä ja villi kone* sekä *Supermarsu 2* -elokuvien lisäksi elokuvassa *Kätyrit: Grun tarina* stereotyyppisiä ulkonäköihanteita pyrittiin rikkomaan monipuolisten hahmojen kautta. Hahmot olivat iältään, kehonrakenteeltaan, taustaltaan ja pukeutumiseltaan moninaisia. Lastenelokuvissa esiintyi myös paljon hahmoja, jotka ulkonäöllisesti olisivat voineet olla sukupuoleettomia. Kuitenkin myös näille hahmoille oli määritelty sukupuoli, ja esimerkiksi kaikkien kätyreiden (*Kätyrit: Grun tarina*) voitiin olettaa olevan poikia johtuen heille annetuista tyyppillisistä poikien nimistä.

5.4 Kuvauksia sukupuolistereotyyppioita vahvistavista ja rikkovista elementeistä

Tässä luvussa vastataan toiseen tutkimuskysymykseen: Vahvistavatko vai haastavatko uudet lastenelokuvat yhteiskunnallisia stereotyyppisiä sukupuolirooleja? Vaikka uusissa lastenelokuvissa on edelleen paljon stereotyyppisiä sukupuolirooleja tukevia elementtejä erityisesti naisten ulkonäön ja miesten toiminnan osalta, tulokset tukevat tämänhetkistä tutkimustietoa siitä, että elokuvissa on pyritty rikkomaan näitä stereotyyppioita. Tämä näkyy erityisesti vahvojen naishahmojen luomisena, kuten myös Haris ja kollegat (2023) ovat tuoreessa tutkimuksessaan havainneet. Lisäksi osoitukset tunteellisista mieshahmoista ja ihanteista poikkeavasta ulkonäöstä haastavat sukupuolistereotyyppioita. Kiinnitin huomiota kuitenkin joidenkin elokuvien naishahmojen vähäiseen edustukseen. Mies- ja poikahahmoja oli huomattavasti enemmän esimerkiksi elokuvissa *Kätyrit: Grun tarina* ja *The Super Mario Bros. Movie*. Naishahmojen vähäisyys voi välittää viestiä siitä, että mieshahmot ovat merkityksellisempiä ja kiinnostavampia, minkä vuoksi heitä on naisia enemmän (González ym., 2020).

Tämän tutkimuksen elokuva-aineiston viidestä elokuvasta päähenkilönä oli nainen yhteensä kahdessa elokuvassa. Havaintoni osoittavat naisroolien olevan hallitsevassa asemassa kuitenkin myös sivuroolista käsin. Tästä oiva esimerkki on prinsessa Peach elokuvasta *The Super Mario Bros. Movie*. Kyseenalaista elokuvan tarinassa on kuitenkin se, että vaikka naishahmon vahvasti esille tuodut ominaisuudet esimerkiksi hänen taidokkuudestaan vaikuttaisi asettavan hänet tarinan johtoon ja päähenkilön rooliin, vie mieshahmo lopulta parrasvalon. Prinsessa Peachin tehtävä oli toimia Marion mentorina ja tukena pelastusoperaatiossa, mutta lopullisen Luigin pelastamisen suoritti Mario, joka sai kiitoksia sankarillisuudestaan. Tämä luo stereotyyppisen kuvan miehestä sankarin roolissa ja naisesta hänen tukijanaan ja auttajanaan.

Joissakin lastenelokuvissa rikottiin myös painoon liittyvää stereotyyppiä siitä, että suurempikokoiset hahmot todennäköisemmin omaavat negatiivisia piirteitä ja laihat hahmot puolestaan positiivisia (González ym., 2020; Harriger ym., 2018). Esimerkiksi *Risto Räppääjä ja villi kone* -elokuvan Elvi on iloinen, energinen ja avulias sekä samaan aikaan ihanteiden ulkopuolella kokonsa puolesta. Myös

Kätyrit: Grun tarina -elokuvassa osoitetaan, että ihanteiden mukaisella vartalomallilla ei ole tekemistä sen kanssa, onko ihminen hyvä vai paha. Konnaviisikon ilkeä pomo on pinkkiin ja violettiin väriin sekä kultakoruihin pukeutunut hoikka nainen, Disco Donna.

Esimerkki 8. *Kätyrit: Grun tarina* -elokuva, kohta: 1:08:14-1:08:24

Willi Koukku: "Voitte hylätä minut ja tuhota kotini, mutten anna teidän satuttaa tuota poikaa (*Gruta*)."

Disco Donna: "Aiotko siis pelastaa pojan?"

Disco Donna nauraa ilkkurisesti konnakoplansa kanssa

Disco Donna: "Sinä ja mikä armeija?"

Esimerkissä Disco Donna esitetään "pahiksena", joka haluaa rikoskoplansa kanssa tuhota Grun ja Willi Koukun. Tämä rikkoo oletusta siitä, että stereotyyppisten ihanteiden mukaiset ihmiset ovat hyviä ja kilttejä, kun taas ihanteiden ulkopuolella olevat ihmiset olisivat pahoja. Näin ollen on selvää, että uudet lastenelokuvat pyrkivät aktiivisesti haastamaan sukupuolistereotyyppioita niin ulkonäön kuin toiminnankin osalta. Analyysini mukaan lastenelokuvat sisältävät kuitenkin vielä merkittävän määrän sukupuolittuneita stereotyyppioita, ja siten ne myös vahvistavat yhteiskunnallisia stereotyyppisiä sukupuolirooleja.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Uusissa lastenelokuvissa sukupuolirooleja kuvataan monin tavoin. Sukupuolittunut käsitys mieshahmojen huonosta tai aggressiivisesta käytöksestä oli huomattavissa aineiston kaikista elokuvista, mutta naisten stereotyyppistä roolia ainoastaan herkkänä ja avuttomana olemisesta pyrittiin puolestaan selkeästi rikkomaan. Mieshahmojen esittäminen kiivasluonteisina heijastaa stereotyyppistä maskuliinisuutta, jossa korostuu voima, rohkeus ja itsenäisyys (Ylitapio-Mäntylä, 2012b). On kuitenkin syytä huomata, että tätä stereotyyppiä pyrittiin myös rikkomaan valinnalla esittää mieshahmoja tunteellisina ja epävarmoina. Tämä voi viestittää lapsille käsitystä siitä, että haavoittuvuus on ominaista kaikille sukupuolesta riippumatta. Mieshahmon sijaan naishahmo oli kolmessa elokuvassa (*The Super Mario Bros. Movie*, *Frozen 2* ja *Supermarsu 2*) selkeästi pelastajan roolissa pelastettavana olemisen sijaan. Naishahmoja ollaan pyritty siis edustamaan monipuolisemmin ja tarjoamaan lapsille päähenkilön roolissa olevia itsenäisiä ja urheita roolimalleja myös lastenelokuvien naishahmoista.

Elokvientekijät ovat tästä päätellen tietoisia sukupuolistereotyyppien haitallisuudesta, ja pyrkivät rikkomaan niitä muuttamalla tarinankerrontaa sekä monipuolistamalla hahmoja. Naishahmojen voimakkuuden ja itsenäisyyden korostaminen uusissa lastenelokuvissa on kuitenkin jopa melko radikaalia, sillä se ei taatusti jää katsojalta huomaamatta. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko naisten voimakkuus jopa ylikorostettua ja siten johtaa tilanteeseen, jossa liiallinen korostus vie huomiota hahmon kehityksestä tai tarinan muista hahmoista. Tämän seurauksena elokuvan viesti ja vaikuttavuus saattavat puolestaan kärsiä. Koska sukupuoliroolit ohjaavat lasten käsityksiä sukupuolille sopivasta käyttäytymisestä (Valkonen ym., 2018), lapset saattavat tämän tutkimuksen tulosten perusteella esimerkiksi suhtautua kiivasluonteisiin miehiin ja rohkeisiin naisiin mahdollisesti

neutraalimmin. Toisaalta lapset voivat tunteellisten mieshahmojen edustuksen kautta oppia, että sekä miehillä ja naisilla on oikeus ilmaista todelliset tunteensa ja olla avoimesti haavoittuvaisia.

Ulkonäön osalta tutkimustulokset sekä vahvistivat että rikkoivat stereotyyppisiä ihanteita, mutta naisten laihuuden ja viehättävyyden korostus oli edelleen selkeästi esillä useassa aineiston lastenelokuvassa, kuten myös Harriger ja kollegat (2018) sekä González ja kollegat (2020) ovat tutkimuksissaan todenneet. Tämä alleviivaa Metsätähden (2024) esittämää riskiä siitä, että yksipuolisuutta korostavien elokuvien myötä lapset omaksuvat elokuvien välittämiä stereotyyppisiä asenteita itselleen sekä altistuvat ulkonäköpaineiden muodostumiselle. Tutkimukseni tulokset osoittavat sen, että sukupuoliin liitettyjä stereotyyppisiä asenteita on edelleen havaittavissa nykyajan uusissa lastenelokuviissa, mutta niitä pyritään myös aktiivisesti rikkomaan.

On haastavaa sanoa, kuinka paljon yksittäisellä elokuvalla on vaikutusta lapseen esimerkiksi hänen mielipiteidensä muodostamisen kannalta. Tähän vaikuttavat varmasti monet tekijät, kuten lapsen kehitystaso ja elokuvan sisältö, mutta lapsen kanssa olisi merkityksellistä aina keskustella elokuvasta sekä käsitellä sen teemoja ja sukupuolirooleja yhdessä. Keskustelulla voidaan rikkoa stereotyyppisiä asenteita sukupuolia kohtaan (Huuska & Karvinen, 2012), vaikka lastenelokuvassa hahmot olisivatkin esitetty stereotyyppisesti esimerkiksi ulkonäön tai käyttäytymisen näkökulmasta. Keskustelu lastenelokuvien sukupuolittuneista sisällöistä nousee keskeiseksi erityisesti niiden lasten kohdalla, joille sukupuoliroolien asettamien raamien sisälle sopiminen tuntuu poikkeuksellisen ahdistavalta ja vaikealta esimerkiksi sukupuoliristiriidan myötä (Huuska & Karvinen, 2012).

Lastenelokuvien käsikirjoituksia ja hahmoja tulisi tarkastella kriittisesti, ja elokuvientekijöiden tulisi edelleen aktiivisesti pyrkiä tuottamaan elokuvia, jotka tarjoavat monimuotoisia kuvauksia sukupuolesta. Lastenelokuvaan olisi lisäksi hyvä tutustua aina etukäteen ennen niiden esittämistä lapsille, jotta voi varmistua siitä, että ne välittävät tasa-arvoista viestiä ja tarjoavat hahmoille mahdollisuuden olla sekä vahvoja että tunteellisia sukupuolesta riippumatta. On myös olennaista pohtia, millä tavoin elokuvien stereotypioita voidaan käsitellä lasten kanssa, ja miten myös lapsia voitaisiin rohkaista kyseenalaistamaan sukupuolirooleja. Elokuviin kriittisessä tarkastelussa painottuukin taito monilukutaitoon, mikä

Opetushallituksen (2022) mukaan on keskeinen perustaito muun muassa erilaisten viestien tulkinnan ja meitä ympäröivän yhteiskuntamme ymmärtämisessä. Monilukutaitoa opetetaan ja opetellaan varhaiskasvatuksessa yhdessä, mikä tarjoaa myös hyvät eväät lastenelokuvien lukutaidolle.

Yhteenvetona voidaan todeta tutkimukseni tulosten olevan linjassa tämänhetkisen tutkimustiedon kanssa, joka osoittaa lastenelokuvien sukupuoliedustuksen kehittyneen kohti tasa-arvoisempaa suuntaa. Tästä huolimatta sukupuolistereotyyppiat ovat edelleen läsnä nykyajan lastenelokuviissa ja siten jatkavat vaikuttamistaan lapsiin. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että lastenelokuvat tarjoaisivat mahdollisimman monipuolisia hahmoja, joissa sukupuoli ei rajoitu perinteisiin stereotyyppioihin. Tulokset antavatkin arvokasta tietoa siitä, mitä stereotyyppioita lastenelokuvat edelleen vahvistavat, ja mihin teemoihin tulisi siten tarttua ja pureutua. Monipuolinen hahmojen edustus opettaa lapsille sen, että sukupuoli ei määrittele ihmisen taitoja, ystävällisyyttä, mahdollisuuksia tai muitakaan ominaisuuksia. Toivon tutkimukseni tulosten herättävän tietoisuutta siitä, että uusissa lastenelokuviissa edelleen vahvistetaan tiettyjä sukupuolisidonnaisia stereotyyppioita sekä pohdintaa siitä, miksi näin edelleen on.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Elokuvia suojaa tekijänoikeuslaki (404/1961), jonka 14 §:n mukaan elokuvateosta saa hyödyntää tieteellistä tutkimusta varten. Tutkimuslupia tai muita tiedonhankintaan liittyviä suostumuksia ei kuitenkaan tarvinnut hankkia, sillä tutkimuksen aineisto on katsottavissa suoratoistopalveluista. Yleisten säännösten mukaan elokuvateoksesta tulee tuoda ilmi elokuvan tekijän nimi ja sen lähde (Tekijänoikeuslaki, 11 §). Elokuvat säilyvät suoratoistopalveluissa, mutta niiden pysyvyys voi vaihdella riippuen palveluntarjoajan käytännöistä ja sopimuksista, jotka on solmittu elokuvien tuottajien ja omistajien kanssa. Toisin sanoen suoratoistopalveluiden sisältö voi muuttua ajan myötä, minkä vuoksi tämän tutkimuksen aineiston sisällön saatavuus voi tulevaisuudessa kadota käyttämistäni palveluista jossain vaiheessa.

Tutkimus toteutettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2023) hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusten edellyttämällä tavalla. Eurooppalaisen

tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat ”luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto” (TENK, 2023, s. 11). Tästä syystä tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi sisällönanalyysin tulokset on esitetty rehellisesti ja avoimesti koko tutkimusprosessin ajan, mukaan lukien mahdolliset tulkinnanvaraisuudet. Sisällönanalyysillä toteutetut tutkimukset ovat saaneet kritiikkiä niiden keskeneräisyydestä, sillä tutkijan tulee osata tehdä kerätystä aineistosta myös mielekkäät johtopäätökset (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Täten tutkimuksessani on käytetty runsaasti aikaa aineiston huolelliseen tarkasteluun ja analysointiin, ja tutkimuksessa on pyritty huomioimaan mahdollisimman systemaattisten ja selkeiden analyysimenetelmien käyttäminen. Näiden avulla vältetään tulkinnanvaraisuutta ja varmistetaan analyysin luotettavuus. Johdonmukaisessa analyysissä osataan huomioida myös muun muassa konteksti, jolla voi olla iso vaikutus aineiston tulkintaan ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin.

On olennaista tiedostaa, että tämän tutkimuksen tulokset pohjautuvat yksinomaan tutkimuksen tekijän omiin havaintoihin ja päätelmiin. Tutkimuksen luotettavuutta lisää kuitenkin teorian pohjautuminen luotettaviin lähteisiin, kuten vertaisarvioituihin tutkimusartikkeleihin ja kirjoihin, sekä niiden hyödyntäminen analyysin tukena. On syytä silti huomioida, että englanninkielisten lähteiden käyttö tutkimuksessa voi osaltaan vaikuttaa luotettavuuteen, sillä niihin liittyy riski mahdollisista käänös- ja tulkintavirheistä. Lisäksi luotettavuutta tulosten esittelyssä ja havaintojen perustelussa lisää suorien esimerkkien hyödyntäminen aineiston elokuvista. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta tulisi huomioida myös käännettyjen elokuvien erojen vaikutus, sillä suomeksi käännettyissä elokuvissa teksti ja puhe voi olla alkuperäiseen kieleen verrattuna erilaista. Lisäksi olen pyrkinyt säilyttämään tutkimuksessani puolueettoman ja totuudenmukaisen lähestymistavan. Elokuvista peräisin oleviin siteerauksiin on sisällytetty tarkat ajalliset kohtaustiedot, jotta lukija voi halutessaan paikantaa alkuperäisen kohtauksen, josta sitaatti on peräisin. Elokuvien tekijöitä kunnioittaen on varmistettu myös lainausten tarkkuus sekä noudatettu asianmukaisia viittauskäytäntöjä.

Koska ihmiset kiinnittävät elokuvissa huomiota eri asioihin ja tulkitsevat niitä eri tavoin, tutkimuksen päätelmät tulee suhteuttaa tutkimuksen kontekstiin. Tutkimuksen yleistettävyyden haasteena voidaan näin ollen pitää yhden ihmisen

havaintojen muodostamia päätelmiä, sillä elokuvat ovat monitulkintaisia ja tutkijan omat asenteet ja näkemykset voivat vaikuttaa siihen, mitkä asiat nousevat aineistosta keskeiseksi. Yleistettävyyttä haastaa myös aineiston laajuus, sillä viiden elokuvan perusteella ei voida yleistää, että samat päätelmät pätevät kaikkiin muihinkin tuoreisiin lastenelokuviin. Toisaalta aineiston laajuus oli ongelma myös siinä mielessä, että viittä elokuvaa on haastavaa analysoida kandidaatintutkielmassa yksityiskohtia myöten. Vain muutamasta elokuvasta koostuva aineisto olisi siis toisaalta voinut antaa mahdollisuuden syvempään katsaukseen elokuvien hahmoista ja niissä esiintyvistä sukupuolistereotyyppioista.

6.3 Jatkotutkimukset

Tämä tutkimus antoi vain pintaraapaisun sukupuolirooleista uusissa lastenelokuviissa. Jotta tutkimustuloksia voitaisiin yleistää, tarvitaan edelleen lisätutkimusta sukupuolittuneiden stereotyyppien esiintymisestä lastenelokuviissa. Lastenelokuvat yleisestikin ovat melko vähän tutkittu aihealue, vaikka digitalisaation ja kasvavan mediakulttuurin myötä ne ovat lähes arkipäivää lasten jokapäiväisessä elämässä. Erityisesti suomalaiset lastenelokuvat ansaitisivat enemmän tutkimusta niiden vähäisen tutkimuksen vuoksi (Römpötti & Karlstedt, 2021). Kotimaisten elokuvien suosio on tällä hetkellä suuressa nousussa, mistä kertoo kotimaisten elokuvien miljoonan katsojan rajan ylittymiset ennätysajassa (Suomen elokuvasäätiö, 2024). Tämä tekisi etenkin suomalaisten elokuvien sisältöjen tutkimisesta erittäin ajankohtaista. Lisäksi lastenelokuvien käytön tutkiminen varhaiskasvatuksessa voisi antaa konkreettista tutkimustietoa esimerkiksi siitä, millä tavoin lastenelokuvia ja niissä käsiteltäviä teemoja hyödynnetään varhaiskasvatuksessa. Mielenkiintoista olisi myös lastenelokuvista nousseiden medialeikkien tarkempi tutkimus varhaiskasvatuksessa. Tämä voisi tarjota merkityksellistä tutkimustietoa siitä, miten lastenelokuvat vaikuttavat lasten leikeissä.

Lastenelokuvista on kuitenkin tutkittavissa lukuisia merkittäviä aihepiirejä, joilla voi olla vaikutusta lasten kehitykseen ja mielipiteiden tai arvojen muodostamiseen. Esimerkiksi uusien lastenelokuvien monikulttuurisuus on mielenkiintoinen ja tärkeä aihepiiri kasvavassa monimuotoisessa yhteiskunnassamme. Monikulttuuriset perheet ovat Suomessa yhä yleisimpiä,

mikä tekee kulttuuristen erojen huomioimisesta ja ymmärtämisestä merkityksellistä. Monikulttuurisuus lastenelokuvissa voi auttaa eri taustoista tulevien ihmisten ymmärtämistä ja arvostamista, sekä antaa monikulttuurisille lapsille samaistumisen kokemuksia ja ylpeyttä omasta identiteetistään. Elokuville erilaisia kulttuureja saatetaan esittää kuitenkin hyvin stereotyyppisesti, minkä vuoksi moninaisuuden ja eri kulttuurien representaation tutkiminen voisi antaa arvokasta tietoa siitä, miten elokuvat vahvistavat tai haastavat kulttuurisia ennakkoluuloja.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. (2016). Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa Husso, M. & Heiskala, R. (toim.), *Sukupuolikysymys* (s. 110–126). Gaudeamus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- González, M. P. L., Infantes-Paniagua, À., Thornborrow, T. & Jordán, O. C. (2020). Associations Between Media Representations of Physical, Personality, and Social Attributes by Gender: A Content Analysis of Children’s Animated Film Characters. *International Journal of Communication*. USC Anneberg Press, 14(2020), 6026–6048.
- Harriger, J. (2012). Children’s Media Influences. *Encyclopedia of Body Image and Human Appearance*. Elsevier Inc, 314–319.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-384925-0.00051-1>
- Harriger, J. A., Serier, K. N., Luedke, M., Robertson, S. & Bojorquez, A. (2018). Appearance-related themes in children’s animated movies released between 2004 and 2016: A content analysis. *Body Image*, 26(2018), 78–82.
<https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2018.06.004>
- Haris, M. J., Upreti, A., Kurtaran, M., Ginter, F., Lafond, S. & Azimi, S. (2023). Identifying gender bias in blockbuster movies through the lens of machine learning. *Nature: Humanities and Social Sciences Communications*. 10(94), 1–8. <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01576-3>

- Huuska, M. & Karvinen, M. (2012). Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.). *Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille* (s. 31–52). PS-kustannus.
- Kalliokoski, H. & Karvinen, M. (2019). *Sukupuolen moninaisuus ja lapset*. Opas varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille moninaisten lasten ja heidän perheidensä kohtaamisesta (s. 4–11). Seta ry. <https://seta.fi/tue/sukupuolen-moninaisuus-ja-lapset/>
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti [KAVI]. (2024). *Kuvaohjelmien ikäraajat ja tarjoaminen*. Haettu 19.4.2024 osoitteesta <https://kavi.fi/kuvaohjelmien-ikarajat-ja-tarjoaminen/>
- Kovanen, M. & työryhmä Metsätähti-Koistinen, H., Puura-Castrén, A-L & Freese O. (2013). *Elokuvakasvatuksen opas*. Koulukino. Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Metsätähti, H. (2024). *Millainen on inklusiivinen lastenelokuva – ja miksi sellaisia tarvitaan?* Koulukinoyhdistys. <https://www.media-avain.fi/blogi/millainen-on-inklusiivinen-lastenelokuva-ja-miksi-sellaisia-tarvitaan/>
- Mustola, M & Rissanen, M-J. (2022). Mediympäristö. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 219–224). Vastapaino.
- Opetushallitus [OPH]. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (julkaisuaika tuntematon). *Lastenkulttuuri*. Haettu 26.3.2024 osoitteesta <https://okm.fi/lastenkulttuurin-edistaminen>

- Paumo, M. (2012). Totuttujen toimintamallien tiedostaminen. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.). *Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille* (s. 141–156). PS-kustannus.
- Pennanen, S. (2009). Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta* (s. 182–206). Vastapaino.
- Pitkäranta, A. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Työkirja ammattikorkeakouluun*. e-Oppi Oy.
- Rompötti, T. & Karlstedt, T. (2021). 2000-luvun suomalainen lastenelokuva: Missä viipyy tutkimus? *Kulttuurintutkimus*, 38(1), 30–39. <https://www.utupub.fi/handle/10024/162696>
- Servaes, S., Choudhury, P. & Parikh, A. K. (2022). What is diversity? *Pediatric Radiology*, Springer Berlin Heidelberg, 52(9), 1708–1710. <https://doi.org/10.1007/s00247-022-05356-0>
- Seta ry. (julkaisuaika tuntematon). Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. *Sukupuolen moninaisuus*. Haettu 11.4.2024 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>
- Siippainen, A. (2022). Sukupuoli ja ikä. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 146–157). Vastapaino.
- Suomen elokuvasäätiö. (8.3.2024). Tilastot ja tutkimus. *Kotimaiset elokuvat ylittävät miljoonan katsojan rajan huippuajassa*. <https://www.ses.fi/ajankohtaista/kotimaiset-elokuvat-ylittavat-miljoonan-katsojan-rajaa-huippuajassa/>

Suomen elokuvasäätiö. (2024). *Vuoden 2023 katsojaluvut*.
<https://www.ses.fi/tietoa-elokuva-alasta/katsojaluvut-ja-tilastot/vuoden-2023-katsojaluvut/>

Suomen elokuvasäätiö. (2023). *Vuoden 2022 katsojaluvut*.
<https://www.ses.fi/tietoa-elokuva-alasta/katsojaluvut-ja-tilastot/vuoden-2022-katsojaluvut/>

Suomen elokuvasäätiö. (2022). *Vuoden 2021 katsojaluvut*.
<https://www.ses.fi/tietoa-elokuva-alasta/katsojaluvut-ja-tilastot/vuoden-2021-katsojaluvut/>

Suomen elokuvasäätiö. (2021). *Vuoden 2020 katsojaluvut*.
<https://www.ses.fi/tietoa-elokuva-alasta/katsojaluvut-ja-tilastot/katsotuimmat-elokuvat-vuosittain/katsotuimmat-elokuvat-vuonna-2020/>

Suomen virallinen tilasto. (2017). Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu].
Kulttuuriosallistumisen muutokset 2017, 1. *Kulttuuritilaisuuksissa käyminen hyvin yleistä*. Tilastokeskus.
https://www.stat.fi/til/vpa/2017/01/vpa_2017_01_2018-11-21_kat_001.fi.html

Tekijänoikeuslaki 404/1961, 11 § ja 14 §.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Tilastokeskus. (13.12.2021). Ajankäyttö, *Kulttuuriosallistuminen notkahti pandemian aikana 2020–2021*.
<https://www.stat.fi/julkaisu/cku2djfkg8hgc0b50rhiey50r>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (s. 78–106). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. 2/2023, 11–14. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Valkonen, S. (2012). *Television merkitys lasten arjessa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere University Press, 110 & 200–212. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8834-4>
- Valkonen, S. & työryhmä Kovanen, M., Metsätähti-Koistinen, H. & Laurinsalo, H. (2018). Eronteosta moninaisuuteen – Työkaluja mediatekstien moninaisuuden käsittelyyn. Koulukino ry. <http://hdl.handle.net/10138/234818>
- Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) (2012a). Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa *Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille* (s. 71–88). PS-kustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) (2012b). Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa *Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille* (s. 15–27). PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Elokuvienv tekijätiedot ja katsojaluvut Suomessa

The Super Mario Bros. Movie

Ohjaaja: Aaron Howarth, Michael Jelenic

Käsikirjoitus: Matthew Fogel

Tuottaja: Chris Meledandri, Shigeru Miyamoto

Valmistusmaa: Yhdysvallat, Japani

Tuotantoyhtiö: Universal Pictures, Illumination, Nintendo

Levittäjä: SF Studios

Kesto: 92 minuuttia

Ikäraja: 7+

Suoratoistopalvelu: SkyShowtime

Julkaisuvuosi: 2023

Katsojaluku vuonna 2023: 286 500

Risto Räppääjä ja villi kone

Ohjaaja: Maria Sid

Käsikirjoitus: Sinikka Nopola, Tiina Nopola, Emma Nopola

Tuottaja: Rimbo Salomaa, Markus Selin, Jukka Helle

Valmistusmaa: Suomi

Tuotantoyhtiö: Solar Films

Levittäjä: Nordisk Film

Kesto: 77 minuuttia

Ikäraja: S

Suoratoistopalvelu: MTV Katsomo+

Julkaisuvuosi: 2023

Katsojaluku vuonna 2023: 205 500

Kätyrit: Grun tarina

Ohjaaja: Kyle Balda, Jonathan del Val, Brad Ableson

Käsikirjoitus: Brian Lynch

Tuottaja: Janet Healy, Chris Meledandri

Valmistusmaa: Yhdysvallat

Tuotantoyhtiö: Illumination, Universal Pictures

Levittäjä: Universal Pictures

Kesto: 90 minuuttia

Ikäraja: 7+

Suoratoistopalvelu: Viaplay

Julkaisuvuosi: 2022

Katsojaluku vuonna 2022: 358 100

Supermarsu 2

Ohjaaja: Joonas Tena

Käsikirjoitus: Paula Noronen, Joonas Tena

Tuottaja: Marko Talli, Anni Pänkäälä

Valmistusmaa: Suomi

Tuotantoyhtiö: Yellow Film & TV

Levittäjä: SF Studios

Kesto: 89 minuuttia

Ikäraja: 7+

Suoratoistopalvelu: Ruutu+

Julkaisuvuosi: 2022

Katsojaluku vuonna 2022: 126 200

Frozen 2

Ohjaaja: Chris Buck, Jennifer Lee

Käsikirjoitus: Jennifer Lee, Allison Schroeder

Tuottaja: Peter Del Vecho

Valmistusmaa: Yhdysvallat

Tuotantoyhtiö: Walt Disney Pictures, Walt Disney Animation Studios

Levittäjä: Walt Disney Studios Motion Pictures

Kesto: 104 minuuttia

Ikäraja: 7+

Suoratoistopalvelu: Disney+

Julkaisuvuosi: 2019

Katsojaluku vuonna 2020: 277 600